

The Model of Value Creation with the Approach of Attracting and Developing Investment in Free Zones According to the Data Foundation Method (Case Study: Kish Free Zone)

Mohammad Bagher Hamzeh¹, Yaqub Alavi Matin^{2*}, Siroos Fakhimi Azar³, Naser Faqhi Farhamand⁴

1. PhD Student, Department of Management, Tabriz Branch, Islamic Azad University, Tabriz, Iran.
 2. Assistant Professor, Department of Management, Tabriz Branch, Islamic Azad University, Tabriz, Iran (Corresponding Author).
 3. Assistant Professor, Department of Management, Tabriz Branch, Islamic Azad University, Tabriz, Iran.
 4. Associate Professor, Department of Management, Tabriz Branch, Islamic Azad University, Tabriz, Iran.
- ❖ Corresponding Author Email: alavimatin@iaut.ac.ir

Journal Info:

Volume 2, Issue 4 Winter 2024
Pages: 225-253

Article Dates:

Receive: 2023/12/11
Accept: 2024/02/09
Published: 2024/03/15

Keywords:

Value Creation, Investment Attraction, Structural Equation Modeling, Free Zones of the Country, MAXQDA Software.

Investment attraction is considered one of the most important economic variables in most countries of the world, so that most of the countries' economic goals can be achieved with initiatives in this field. The aim of the current research is to provide a model of value creation with the approach of attracting and developing investment in free zones according to the conditions of Iran. In the present study, experts were interviewed in free zones using the researcher-made in-depth interview tool. Interviews were analyzed with Max Kyuda qualitative data analysis software and three-stage open, central and selective coding. The research findings include causal conditions (national factors, globalization of free zones, infrastructural and technical, depth of knowledge, culture building, quality of statistics and information), intervening conditions (political and economic factors, instability of management in free zones, competitiveness and legal system) and finally background conditions (environmental conditions in terms of territorial development of free zones, potentials of free zones, scientific potentials, geopolitical situation, scientific potentials, economic, political and international situation). The analyzes show that "achieving value creation, and value creation with the approach of investment attraction and development" is the central category and the most important value creation strategy in free zones, support for the organization of free zones, revision of laws and free zones, improvement of foreign relations, the development of the knowledge-based economy and the strengthening of competitiveness. Finally, in order to validate the designed model, the content value of each index in measuring the proposed concepts was analyzed by structural equation modeling.

Article Cite:

Hamzeh MB, Alavi Matin Y, Fakhimi Azar S, Faqhi Farhamand S. (2024). The Model of Value Creation with the Approach of Attracting and Developing Investment in Free Zones According to the Data Foundation Method (Case Study: Kish Free Zone), *Dymanic Management and Business Analysis*; 2(4): 225-253

[10.22034/dmbaj.2024.2035663.2415](https://doi.org/10.22034/dmbaj.2024.2035663.2415)

Creative Commons: CC BY 4.0

الگوی ارزش آفرینی با رویکرد جذب و توسعه سرمایه گذاری در مناطق آزاد به روش داده بنیاد (مطالعه موردی: منطقه آزاد کیش)

محمدباقر حمزه^۱ ID، یعقوب علوی متین^۲ ID، سیروس فخمی آذر^۳ ID، ناصر فقهی فرهنگ^۴ ID

۱. دانشجوی دکتری، گروه مدیریت، واحد تبریز، دانشگاه آزاد اسلامی، تبریز، ایران.

۲. استادیار، گروه مدیریت، واحد تبریز، دانشگاه آزاد اسلامی، تبریز، ایران (نویسنده مسئول).

۳. استادیار، گروه مدیریت، واحد تبریز، دانشگاه آزاد اسلامی، تبریز، ایران.

۴. دانشیار، گروه مدیریت، واحد تبریز، دانشگاه آزاد اسلامی، تبریز، ایران.

✉ ایمیل نویسنده مسئول: alavimatin@iaut.ac.ir

اطلاعات نشریه:

دوره ۲، شماره ۴، زمستان ۱۴۰۲

صفحات: ۲۵۳-۲۲۵

تاریخ های مقاله:

دریافت: ۱۴۰۲/۰۹/۲۰

پذیرش: ۱۴۰۲/۱۱/۱۸

انتشار: ۱۴۰۲/۱۲/۲۵

واژگان کلیدی:

ارزش آفرینی، جذب سرمایه گذاری، مدل یابی معادلات ساختاری، مناطق آزاد کشور، نرم افزار مکس کیودا

جذب سرمایه گذاری یکی از مهم ترین متغیرهای اقتصادی در اکثر کشورهای جهان به شمار می رود، به طوری که با ابتکار عمل در این زمینه می توان به اکثر اهداف اقتصادی کشورها دست یافت. هدف پژوهش حاضر ارائه مدلی از ارزش آفرینی با رویکرد جذب و توسعه سرمایه گذاری در مناطق آزاد با توجه به شرایط ایران می باشد. در پژوهش حاضر، با خبرگان در مناطق آزاد با ابزار مصاحبه عمیق محقق ساخته گفتگو شد. مصاحبه ها با نرم افزار تحلیل داده های کیفی مکس کیودا و کدگذاری سه مرحله ای باز، محوری و انتخابی تحلیل شد. یافته های پژوهش شامل شرایط علی (عوامل ملی، جهانی شدن مناطق آزاد، زیرساختی و فنی، عمق دانش، فرهنگ سازی، کیفیت آمار و اطلاعات)، شرایط مداخله گر (عوامل سیاسی و اقتصادی، بی ثباتی مدیریت در مناطق آزاد، رقابت پذیری و نظام حقوقی) و در نهایت شرایط زمینه ای (شرایط محیطی از نظر توسعه سرزمینی مناطق آزاد، پتانسیل های مناطق آزاد، پتانسیل های علمی، موقعیت ژئوپلیتیکی، پتانسیل های علمی، موقعیت اقتصادی، سیاسی و بین المللی). تحلیل ها نشان می دهد «دستیابی به ارزش آفرینی، و ارزش آفرینی با رویکرد جذب و توسعه سرمایه گذاری» مقوله محوری است و مهم ترین راهبرد ارزش آفرینی در مناطق آزاد، حمایت از ساماندهی مناطق آزاد، بازنگری قوانین مناطق آزاد، بهبود روابط خارجی، توسعه اقتصاد دانش بنیان و تقویت رقابت پذیری است. در نهایت به منظور اعتبارسنجی مدل طراحی شده، ارزش محتوایی هر شاخص در اندازه گیری مفاهیم پیشنهادی با مدل سازی معادلات ساختاری مورد تجزیه و تحلیل قرار گرفت.

استناد به مقاله:

حمزه م ب، علوی متین ی، فخمی آذر س، فقهی فرهنگ ن. (۱۴۰۲). الگوی ارزش آفرینی با رویکرد جذب و توسعه سرمایه گذاری در مناطق آزاد به روش داده بنیاد (مطالعه موردی: منطقه آزاد کیش). مدیریت پویا و تحلیل کسب و کار ۲(۴): ۲۵۳-۲۲۵

مقدمه

سرمایه یعنی هر عامل تولید یا دارایی واحد تولیدی است که قبلاً تولید شده است (کاشانی و همکاران، ۱۳۹۰). منظور از سرمایه عبارتست از: (۱) وجوه ریالی و ارزهای قابل تبدیل در منطقه آزاد، (۲) ماشین آلات، تجهیزات و لوازم و ابزار کار، (۳) وسایل حمل و نقل زمینی، هوایی و آبی به موضوع سرمایه گذاری، (۴) تمام یا قسمتی از سود ویژه قابل انتقال که در مناطق آزاد حاصل و به سرمایه اصلی اضافه شده یا در فعالیت مجاز دیگر که مشمول این مقررات باشد به کار انداخته شود؛ سرمایه خارجی به کلیه سرمایه هایی که توسط سرمایه گذار خارجی به مناطق آزاد وارد شود اطلاق می شود؛ و به ناحیه ای محصور و محافظت شده و در کنار ساحل، فرودگاه یا مکان دیگری که کالاهای خارجی از طریق دریا، هوا یا از طریق زمین بدون پرداخت عوارض گمرکی برای امر صدور مجدد وارد آن می گردند، منطقه آزاد تجاری گویند (رضوانی و رضوانی، ۱۳۹۸).

سرمایه گذاری به معنی تولید یا خرید هر دارایی سرمایه ای حقیقی است. بطور دقیق، افزایش موجودی سرمایه در طی زمان می باشد (کاشانی و همکاران، ۱۳۹۰). در تعریف دیگری چارلز جونز بیان می کند که سرمایه گذاری عبارتست از پرداخت وجهی جهت یک یا چند دارایی که برای یک دوره زمانی نگه داشته خواهد شد (جونز، ۲۰۰۷). همچنین از سرمایه گذاری به عنوان گذاردن پول در راهی که ریسک دارد نیز تعریف شده است (استرانگ، ۲۰۰۷). دکتر علی جهانخانی، سرمایه گذاری را صرف وجوه در حال حاضر به امید دریافت عایدات بیشتر در آینده تعریف می کند. از این تعریف دو عبارت بسیار مهم استنباط می شود: الف) زمان، و ب) ریسک. یعنی سرمایه گذار پول خود را به امید به دست آوردن عایدات احتمالی (ریسک) در آینده (زمان) صرف می کند. در تعریف ریسک می توان گفت: ریسک عبارتست از احتمال متفاوت بودن نرخ واقعی بازده با نرخ مورد انتظار سرمایه گذار (جهانخانی و پاریسیان، ۱۳۷۶). فرهنگ لغت حقوق بین الملل سرمایه گذاری را چنین تعریف کرده است: «انتقال وجوه یا مواد از یک کشور (کشور صادر کننده) به کشور دیگر (کشور میزبان) جهت استفاده از تأسیسات یک بنگاه اقتصادی در کشور اخیر، در برابر مشارکت مستقیم یا غیر مستقیم در سود آن بنگاه» (بیگلیری، ۲۰۱۴). این نوع سرمایه گذاری از نظر نوع ورود سرمایه، به دو دسته مستقیم و غیر مستقیم تقسیم می شود. سرمایه گذاری غیر مستقیم خارجی صرفاً به منظور تحصیل سود صورت می گیرد و معمولاً شامل خرید سهام و اوراق قرضه خارجی توسط سرمایه گذاران شخصی، شرکت های بیمه، مؤسسه های سرمایه گذاری و مالی و غیره می شود. سازمان بازرگانی جهانی سرمایه گذاری مستقیم خارجی را به این صورت تعریف می کند: "زمانی که یک سرمایه گذار ساکن در یک کشور (کشور مبدا) دارایی را در کشور دیگری (کشور میزبان)، به قصد مدیریت آن دارایی خریداری می کند، FDI اتفاق می افتد" (جنکینز، ۲۰۰۵).

هدف سرمایه گذاری در نهایت بالا بردن ارزش سرمایه فعلی می باشد که به خودی خود در این مراحل، بعد زمان، بازده، عامل ریسک، الگوهای جریان نقدینگی، ساخت سرمایه، هزینه سرمایه و... مورد بحث قرار خواهد گرفت (جعفر پورنصیر محله، ۱۳۷۴). بنابراین برای رسیدن به چنین هدفی بایستی به دنبال تفکر بنیادی باشیم و در این بین توجه به تئوری سرمایه گذاری لازم است. به نظر می رسد که هر تئوری در زمینه های فعالیت های سرمایه گذاری معطوف به سه هدف عمده از طریق سرمایه گذاران می باشد:

الف) کسب اصل اطمینان

ب) کسب حداکثر برگشت در سرمایه

ج) تعادل بین ریسک و بازده (جعفر پورنصیر محله، ۱۳۷۴).

سرمایه مهم ترین عامل تولید، رشد اقتصادی و توسعه است و لذا همه کشورهای در فکر فراهم آوردن سرمایه ای داخلی هستند. سرمایه گذاری به عنوان موتور محرکه رشد اقتصادی، لازمه نیل به توسعه اقتصادی و اجتماعی است. نقش و اهمیت سرمایه گذاری در فرآیند رشد و توسعه اقتصادی جوامع در اکثر نظریات رشد و توسعه اقتصادی مورد تاکید قرار گرفته است. بسیاری از اقتصاددانان معتقدند افزایش سرمایه گذاری هر چند شرط کافی نیست، اما شرط لازم برای دستیابی به رشد و توسعه اقتصادی است. افزایش سرمایه گذاری منجر به افزایش تولید، افزایش ارزش افزوده، افزایش درآمد، افزایش رفاه، افزایش اشتغال، کاهش نرخ بیکاری و کاهش فقر می شود (تقوی و محمدی، ۱۳۸۸؛ دودانگی، ۱۳۹۵). از آنجایی که اغلب کشورهای درحال توسعه فاقد سرمایه ای کافی هستند باید این عامل را از خارج جذب نمایند (حسینی و صفری، ۱۳۹۳). جذب سرمایه گذاری به عنوان یکی از مهم ترین متغیرهای اقتصادی در اغلب کشورهای جهان مورد توجه است تا جایی که به دست گرفتن ابتکار عمل در این زمینه می تواند بخش عمده ای از اهداف اقتصادی کشورها را تحقق بخشد (کاظمی و همکاران، ۱۳۹۲). در نظریات اقتصادی و نیز مشاهدات تجربی رشد اقتصادی و تولیدی هر کشور شدیداً تحت تأثیر سرمایه اولیه تولید و نیز جریان های سرمایه گذاری است. پس اندازه های ملی هسته اصلی تأمین سرمایه تولید در هر کشور می باشد و

¹ Jones

² Strong

³ Biglieri

⁴ Foreign Indirect Investment

⁵ World Trade Organization

⁶ Foreign Direct Investment

⁷ Jenkins

این موضوع تحت تأثیر مستقیم سطح تولید و درآمدهای ملی آن کشور می‌باشد. بدین ترتیب کشورهای کم‌درآمد دچار دور تسلسل و باطل فقر می‌شوند یعنی کمبود سرمایه اولیه تولید منجر به تولید کالای اندک شده و این موضوع خود باعث کاهش درآمد ملی و در نتیجه کاهش سطح پس‌انداز ملی می‌شود و این دور باطل در نهایت منجر به گسترش فقر در این کشورها می‌گردد (بیات و عسکری، ۱۳۹۴). لذا با مطرح شدن مزایای روش‌های سرمایه‌گذاری، به تدریج روش‌های تأمین مالی بین‌المللی از روش‌های قرضی و وامی به سمت روش‌های غیر قرضی و سرمایه‌گذاری تغییر جهت داده است به نحوی که این تغییر رویکرد از دهه‌ی ۱۹۹۰ به یک حرکت رقابتی تبدیل شده و کشورها رقابت شدیدی را با همدیگر در این خصوص آغاز کرده اند (قاسمی، ۱۳۹۳). یکی از راهکارهای دولت برای ایجاد رشد، توسعه، تعادل و برابری در سطح کشور اتخاذ سیاست‌های توسعه منطقه‌ای است. کوشش‌های آگاهانه و عمدی که از سوی حکومت برای ایجاد تغییر در توزیع فضایی پدیده‌های اقتصادی و اجتماعی، از قبیل جمعیت، درآمد، درآمدهای دولت، تولید انواع کالا و خدمات، تسهیلات حمل‌ونقل و سایر زیرساخت‌های اجتماعی و حتی قدرت سیاسی انجام می‌شود. مطابق این تعریف بسیاری سیاست‌گذاری‌ها را که معمولاً منطقه‌ای به شمار نمی‌آیند، می‌توان منطقه‌ای دانست. پس نه فقط سیاست توسعه منطقه‌ای بلکه سیاست‌گذاری در زمینه‌هایی مثل حمل‌ونقل، انرژی، بازرگانی، مسائل پولی و مالی، ارتباطات و علوم را نیز در این صورت می‌توان منطقه‌ای انگاشت، هرچند اهداف سیاست‌های آشکار منطقه‌ای از جایی به جای دیگر و در زمان‌های مختلف متفاوت است، اما این سیاست‌ها نوعاً یکی از اهداف زیر را دنبال می‌کنند: کاستن از شکاف میان مناطق (از لحاظ کارایی اقتصادی، ثبات سیاسی یا عدالت اجتماعی)، توزیع مجدد یا تغییر الگوی رشد جمعیت و فعالیت اقتصادی در فضا و ارتقاء تخصیص منابع از طریق کاهش بیکاری و اشتغال با بهره‌وری پایین و بالاخره از راه گسترش کارفرمایی و بخش‌های با رشد نسبتاً سریع (هنسن و همکاران، ۱۳۷۶).

تحولات اقتصادی جهان بعد از جنگ جهانی دوم، تجربه کشورهای توسعه یافته امروزی در قرن نوزدهم و نیمه اول قرن بیستم و نیز کشورهای تازه صنعتی شده طی سه دهه اخیر نشان داد که تجارت خارجی می‌تواند محرک و عامل توسعه باشد بخصوص در دنیای اقتصادی امروز که تغییرات و تحولات تکنولوژی به اندازه‌ای سریع و چشم‌گیر است که هیچ کشوری به تنهایی قادر به تولید همه چیز برای همه نیست و توسعه بدون همیاری و بهره‌گیری از داد و ستد با دیگران اتفاق نخواهد افتاد. همچنین از آنجایی که یکی از راه‌های بسط تجارت خارجی، بکارگیری ابزار منطقه آزاد است، لذا بسیاری از اقتصاددانان، استفاده از این ابزار را مفید تلقی کنند (عادلی، ۱۳۶۵، رفعتی، ۱۳۶۹).

در رابطه با جذب سرمایه‌های خارجی به مناطق آزاد کشور باید گفت بطور معمول دو تنگنای اساسی در کشور میزبان مناطق آزاد موجب می‌گردد که سرمایه‌های خارجی به جای خاک اصلی کشور، مکان فعالیت خود را در مناطق آزاد این کشورها قرار دهند. این دو تنگنا یکی عدم وجود امنیت کافی سیاسی، اقتصادی، اجتماعی برای سرمایه‌های خارجی است و دیگری وجود بوروکراسی پیچیده و قوانین دست و پا گیر و سد کننده در ارتباط با فعالیت این سرمایه‌هاست. وجود تنگناهای مورد اشاره موجب می‌گردد سرمایه‌گذاری‌های خارجی در کشورهای مورد اشاره دارای ریسک پذیری بالایی باشند و به همین دلیل کمتر مورد استقبال قرار گیرند (زاگر خواهی فرد و صادقی، ۱۳۹۹). در برابر تنگناهای موجود بر سر این سرمایه‌گذاری‌ها در خاک اصلی کشورها، متقابلاً در مناطق ویژه اقتصادی مزیت‌ها و برتری وجود دارد که خود انگیزه‌ی مستقل برای جذب این سرمایه‌ها شناخته می‌شود. این برتری‌ها که ممکن است برتری تکنولوژیکی، برتری طبیعی، برتری جغرافیایی و یا برتری‌های قانونی، حقوقی، سیاسی و فرهنگی باشند، هر کدام به نوبه‌ی خود جاذبه‌ای برای سرمایه‌های خارجی فراهم می‌کنند و فرآیند ورود این سرمایه‌ها را تسهیل می‌نمایند (زاگر خواهی فرد و صادقی، ۱۳۹۹).

مناطق ویژه اقتصادی به محدوده جغرافیایی گفته می‌شود که قوانین محدوده گمرکی کشور در آن اجرا نمی‌شود و به منظور تسهیل در امر واردات و صادرات کالا و حمایت از صنعت داخلی و همچنین جذب فناوری‌های نوین در مبادی گمرکات و نقاط مرزی کشور ایجاد می‌شود (جنابی، ۱۳۹۸). طبق تعریف بانک جهانی، منطقه آزاد تجاری قلمرو معینی است که غالباً در داخل یا مجاورت بندر واقع گردیده و در آن تجارت آزاد با سایر نقاط جهان مجاز شناخته می‌شود. کالاها را می‌توان بدون پرداخت حقوق و عوارض گمرکی از این مناطق خارج یا به این مناطق وارد کرد. اما کالاهایی که از منطقه‌ی تجارت آزاد به بخش‌های داخلی کشور میزبان وارد می‌شوند، حقوق و عوارض گمرکی مقرر را می‌پردازند (بالاراتناسینگام، ۲۰۱۸). همچنین طبق تعریف سازمان توسعه صنعتی ملل متحد^۱ منطقه آزاد تجاری بعنوان محرکه‌ای در جهت تشویق صادرات صنعتی تلقی می‌گردد (گروبل، ۱۹۸۲). در بررسی نظرات اقتصاددانان همگی اتفاق نظر دارند که تجارت آزاد نقش قابل توجهی در رشد توسعه اقتصادی یک کشور دارد و در مطالعه گزینه‌های ممکن، جهت تحقق اهدافی چون تأمین درآمد ارزی، جذب سرمایه، ایجاد اشتغال سالم و مولد، رشد و توسعه اقتصادی، ایجاد و توسعه مناطق آزاد تجاری و صنعتی گزینه‌ای موفق‌تر است، زیرا با ایجاد این مناطق اولاً صادرات و واردات رونق می‌یابد و ارزش افزوده معاملات را نصیب کشور می‌کند و ثانیاً ایجاد اشتغال و تقویت بخش‌های اقتصادی توان تولید را افزایش می‌دهد و ثالثاً پیوند بازرگانی کشور را با کشورهای دیگر تقویت می‌نماید (جعفرپور نصیرمحله، ۱۳۷۴). توسعه اقتصادی فرآیندی است که موجب ورود اقتصاد محدود و بسته به اقتصاد باز بین‌المللی می‌

¹ Hanson

² Balaratnasingam

³ UNIDO: United Nations Industrial Development Organization

⁴ Grubel

گردد، یعنی اقتصاد را از محلی، به منطقه ای و از ملی به بین المللی سوق می دهد. سرمایه گذاری در مناطق آزاد می تواند منجر به توسعه اقتصادی گردد (جمالی، ۱۳۷۶).

کشورهای درحال توسعه و توسعه یافته از سیاست مناطق آزاد در جهت افزایش صادرات خود استفاده می کنند، مناطق آزاد پیش زمینه ی ورود به اقتصاد جهانی در عرصه ی بین المللی است. منطقه ی آزاد تنها به معنای تسهیل اوضاع صادراتی نیست، بلکه به عنوان ابزاری در جهت توسعه و عمران منطقه ای مدنظر قرار می گیرند، توجه به ایجاد اشتغال و همچنین گسترش صنایع مختلف از جمله اهداف مناطق آزاد است، به همین دلیل تمام مناطق آزاد دارای مشوق ها و تسهیلات قانونی و مالی هستند تا بتوانند مسیر رسیدن به اهداف را هموارتر نمایند. مناطق آزاد به طور مستقیم و غیرمستقیم در اشتغال زایی تأثیر دارند، آن ها زمینه ی به کارگیری افراد ماهر در زمینه های مختلف را فراهم می آورند، افراد غیر ماهر نیز می توانند به عنوان نیروی انسانی در عرصه های مختلف مشغول به کار شوند (آگیومیرگیاناکیس^۱، ۲۰۰۳). مناطق آزاد می توانند ابزار مؤثری برای صنعتی شدن باشند، این ابزار قادر است در چارچوب حقوقی که برای آن مشخص شده عمل کند و روند صنعتی شدن را تسریع بخشد، در جهان امروز هم کشورهای آسیایی به این امر توجه دارند و از این ابزار استفاده می کنند (زنگ^۲، ۲۰۱۵). کشورهای جهان سوم امیدوار هستند تا با در پیش گرفتن استراتژی مناطق آزاد بتوانند به توسعه یافتگی، استخدام و به کارگیری نیروی انسانی، پیشرفت تدریجی در استانداردهای زندگی و بهبود و بهسازی شرایط کمی و کیفی زندگی نائل شوند. مناطق آزاد تجاری با داشتن قابلیت هایی در جهت افزایش صادرات، اشتغال زایی، معافیت مالیاتی، انتقال دانش و تکنولوژی و غیره نقش مهمی در اقتصاد کشورها به خصوص کشورهای درحال توسعه ایفا می کنند. هدف اصلی و اساسی مناطق آزاد تسری یافتن این نتایج به کل کشور است. امروزه مناطق آزاد ویژه اقتصادی نه تنها موجب پیشرفت مناطقی که در آن واقع هستند می شود بلکه وسیله ای برای توسعه ی صنعتی و توسعه یافتگی کل کشور محسوب می شود. مناطق آزاد را می توان به نوعی قطب رشد هم دانست که به مرور زمان باعث سرریز شدن توسعه به سایر نواحی پیرامونی شان می شود، به طوری که منطقه آزاد انزلی را به عنوان قطب رشد و توسعه یافتگی برای استان گیلان در نظر گرفته اند که به مرور تبعات توسعه یافتگی را به سایر مناطق دیگر از جمله روستاهای اطراف منتقل می کند. امروزه مناطق آزاد را تنها به عنوان دریچه ای برای تعامل با دنیای تجارت و اقتصاد جهانی نگاه نمی کنند، بلکه مناطق آزاد به عنوان یکی از ارکان اصلی توسعه منطقه ای در نظر گرفته می شود، که موجب آزادی مبادلات تجاری و گسستن از بند قوانین می شود و باعث جذب سرمایه و همچنین انتقال دانش و فناوری به کشور می شوند. این دریچه ی باز شده به سوی دنیای عظیم خارج باعث می شود که پیش زمینه های توسعه صنعتی کشور فراهم شود و در کنار آن باعث تحرک اقتصاد شهرها و روستاهایی می شود که در اطراف منطقه آزاد قرار دارند. ایجاد اشتغال و درآمدهای جدید با اثر تکاثری خود می تواند اقتصاد راکد مناطق محروم تر را به تکاپوی تازه سوق دهد و سطح فعالیت های اقتصادی را متحول سازد. در نتیجه اقتصاد در سطح کلان و در سطح منطقه ای متأثر از ایجاد مناطق آزاد هستند (جمال پور، ۱۳۹۱).

ارزش از جمله متغیرهایی است که بار معنایی گسترده ای دارد. نظیر ارزش اجتماعی، ارزش مالی، ارزش اقتصادی و نماد هر یک از ارزش ها با توجه به اهداف آن ها، انتخاب و ارائه می گردد. به طور کلی، ارزش عبارت است از بار معنایی خاص که انسان به برخی اعمال، حالت ها و پدیده ها نسبت می دهد. افراد اغلب ارزش را « آن چیزی که می ارزد » تعریف می کنند و در زمانی که می شنوند، ارزش چیزی فراتر از این است شگفت زده می شوند. ارزش، به شخصی که ارزیابی آن را انجام می دهد؛ هدف، زمان بندی و مجموعه ای از عوامل دیگر بستگی دارد. در نتیجه مفاهیم مختلفی برای ارزش وجود دارد (خریدار و همکاران، ۱۳۹۸).

خلق ارزش یکی از مهمترین دغدغه های اولیه هر کسب و کاری خلق، ارائه و حفظ ارزش هست. در همین راستا، درک این موضوع که ارزش چیست و چگونه خلق می شود در دهه گذشته توجه بسیاری از محققان و مدیران را به خود جلب کرده است.

به عقیده بسیاری از محققان خلق ارزش یک فرآیند چندمرحله ای و پویا و جاری در بستر زمان هست که در هر مرحله ماهیت ارزش خلق شده متناسب با آن مرحله هست و گروه های ذینفع مختلفی در این فرایند درگیر هستند و هر یک از آنها نقش های مختلفی را ایفا می نمایند. همچنین از دیدگاه رویکرد راهبردی، فرایند خلق ارزش شامل سه مرحله تدوین، اجرا و ارزیابی پیامدهای راهبرد خلق ارزش هست (لاجوردی و همکاران، ۱۳۹۸). مجموعه فرصت های سرمایه گذاری یا فرصت رشد به فرصت های سازمان و نیز فرصت های موجود در اقتصاد برای خلق ارزش مرتبط می باشد و زمانی که مدیران درک بهتری در مورد سیاست های تصمیم گیری داشته باشند، امکان بهبود یا خلق ارزش برای سازمان افزایش می یابد (خریدار و همکاران، ۱۳۹۸).

الگوی خلق ارزش امروزه سازمان ها برای بقا و ماندگاری در محیط پر رقابت باید توانایی ایجاد ارزش برای مشتریان را داشته باشند تا بدین وسیله بتوانند خود را در مسیر تعالی قرار دهند. وجود الگوهای مختلف و گوناگون خلق ارزش مدیران را بر سر دوراهی انتخاب الگویی مناسب جهت پیاده سازی در سازمان قرار می دهد. از میان الگوهای موجود شش الگوی مدیریت کیفیت جامع، مدیریت ارزش فراگیر، شش سیگما، کارت امتیازی متوازن،

¹ Agiomirgianakis

² Zeng

الگوی تعالی سازمانی^۱ EFQM و تولید ناب بیشتر مورد اقبال سازمان ها قرار گرفته است. هرکدام از این الگوها دارای قابلیت های منحصر بفردی هستند که می توانند بشرط همخوانی با شرایط و ویژگی های سازمان ها موجب ایجاد و خلق ارزش و در نهایت اثربخشی سازمان ها شوند (خلیلی چرمپینی و جهانگیری، ۱۳۹۳).

در رابطه با موضوع مورد مطالعه ما پژوهش های متعدد ملی و بین المللی انجام شده است که به برخی از آن ها در ادامه اشاره خواهیم کرد. خطابی و همکاران (۱۳۹۶) پژوهشی با عنوان « عوامل مؤثر بر جذب سرمایه گذاری مستقیم خارجی در منطقه ی منا » با استفاده از روش حداقل مربعات دومرحله ای در داده های تلفیقی برای کشورهای منتخب منا که شامل ۱۱ کشور است، در دوره ی زمانی ۲۰۰۲-۲۰۱۴ انجام دادند. نتایج پژوهش نشان داد که نرخ رشد اقتصادی، نرخ تورم و باز بودن تجاری بر سرمایه گذاری مستقیم خارجی تأثیر مثبت دارد و همچنین بررسی تأثیر نوع نظام ارزی نشان داد کشورهای که دارای نظام ارزی ثابت هستند، سهم بیشتری از سرمایه گذاری مستقیم خارجی را به خود اختصاص می دهند. شهسواری و همکاران (۱۳۹۶) تحقیقی با عنوان « شناسایی و اولویت بندی عوامل مؤثر بر جذب سرمایه گذاری خارجی در بخش صنعت استان قزوین » انجام دادند. یافته ها نشان داد که به ترتیب اولویت موانع جذب سرمایه گذاری خارجی در استان قزوین اول عوامل سیاسی، سپس عوامل اقتصادی، عوامل زیرساختی و عوامل انسانی و طبیعی می باشد. میرباقری هیر و سلاحورزی (۱۳۹۵) پژوهشی با عنوان « موانع جذب سرمایه گذاری در حوزه شهری (مورد مطالعه: استان لرستان) » انجام دادند. نتایج نشان داد که وضعیت ریسک سرمایه گذاری، نگرش سازمان ها و مؤسسات دولتی نسبت به سرمایه گذاری و وضعیت قوانین و مقررات سرمایه گذاری بر جذب سرمایه گذاری تأثیر زیادی دارد. بهروزی مفروزلو و همکاران (۱۳۹۴) در پژوهشی به بررسی موانع و مشکلات سرمایه گذاری خارجی در کشور با رویکرد خرد و مصداقی پرداخته است. موانع و مشکلات داخلی اعم از رکود حاکم بر فضای کسب و کار کشور، نبود زیرساخت های مناسب توسعه ای در کشور، مشکلات و موانع اجرایی و بوروکراسی زائد اداری را از عوامل اصلی عدم موفقیت ایران در جلب سرمایه گذاری خارجی معرفی کرده است. محمودی (۱۳۹۴) در مقاله ی خود موانع مؤثر در جذب سرمایه گذاری مستقیم خارجی در استان هرمزگان را شناسایی و با استفاده از تکنیک تحلیل سلسله مراتبی رتبه بندی کرده است که در نهایت تحریم بین المللی علیه ایران، فساد اداری، عدم امنیت سرمایه گذاری، دخالت های بی رویه دولت، بوروکراسی اداری، بالا بودن هزینه ی حمل و نقل را به عنوان مهمترین موانع جذب سرمایه گذاری مستقیم خارجی در استان هرمزگان برآورد شده اند. بیات و عسکری (۱۳۹۴) در مقاله ای نشان می دهند که اثر آزادی اقتصادی در جذب سرمایه خارجی بالا و معنی دار بوده است. همچنین نرخ تورم تأثیر منفی و معنی داری بر جریان سرمایه گذاری خارجی در افغانستان داشته است. قاسمی (۱۳۹۳) در پایان نامه خود به شناسایی موانع و چالش های سرمایه گذاری خارجی در ایران پرداخت. نتایج به دست آمده نشان داد که شرایط اقتصادی، شرایط سیاسی و شرایط حقوقی و قانونی از موانع و چالش های جذب سرمایه گذاری خارجی در ایران می باشند، ولی شرایط فرهنگی، از موانع و چالش های جذب سرمایه گذاری خارجی در ایران نیست. همچنین، نتایج آزمون فریدمن نشان داد که شرایط سیاسی و مخصوصاً اعمال تحریم های بین المللی علیه ایران از مهمترین موانع و چالش های جذب سرمایه گذاری خارجی در ایران می باشد. حسینی و صفری (۱۳۹۳) در مقاله ای موانع سرمایه گذاری در منطقه ویژه اقتصادی انرژی پارس را در سه دسته ی عوامل سیاسی، عوامل اقتصادی و عوامل فرهنگی و اجتماعی شناسایی نمودند و به این نتیجه رسیدند که از بین عوامل شناسایی شده عامل سیاسی حقوقی در درجه نخست اهمیت قرار دارد و در بین شاخص های ارائه شده در مدل مفهومی پژوهش زیر شاخص های عوامل استقراض بانکی و افزایش نقدینگی، تحریم های بین المللی علیه ایران و عامل تورم در رتبه ی اول تا سوم قرار گرفتند. کاظمی و همکاران (۱۳۹۲) نیز در مطالعه ای عوامل مؤثر بر جذب سرمایه گذاری مستقیم خارجی را با استفاده از تکنیک تاپسیس شناسایی کردند؛ که این عوامل به ترتیب عبارتند از: اولویت نرخ ارز، امنیت سرمایه گذاری، نرخ انتظاری بازگشت سرمایه، وجود سیاست های حمایتی دولت از سرمایه گذاری خارجی، امکان نقل و انتقال آزادانه سرمایه و وجود زیرساخت های اقتصادی.

تامپاکودیس^۲ و همکاران (۲۰۱۷) در مقاله ای عوامل تعیین کننده ی سرمایه گذاری مستقیم خارجی در کشورهای با درآمد متوسط را بررسی کردند، نتایج پژوهش نشان داد باز بودن تجارت، رشد تولید ناخالص ملی و رشد جمعیت بر ورود جریان FDI بسیار اهمیت دارد؛ در حالی که توسعه ی مالی، تورم، زیرساخت ها و صادرات سوخت از اهمیت ناچیزی در ورود FDI جریان برخوردار است. کیلی و ایکدا^۳ (۲۰۱۷) در مقاله ای به بررسی تأثیر سیاست های حمایتی، اقتصادی، قانونی و سیاسی بر روی سرمایه گذاری مستقیم خارجی به عنوان تعیین کننده ی مکان در مقایسه با عوامل پذیرفته شده ی سازمانی و اقتصاد کلان در بخش انرژی باد در کشورهای درحالت توسعه پرداخته اند. با استفاده از معادلات ساختاری با نرم افزار اقتصادسنجی (STATA) نتایج تحقیق نشان داد که سیاست های حمایتی از انرژی تجدید پذیر تأثیرات مساوی یا بیشتر در مقایسه با عوامل پذیرفته شده از جمله سطح فساد، ثبات قیمت، دسترسی به منابع مالی و رشد تولید ناخالص ملی دارد. اوسانو و کوین^۴ (۲۰۱۶) پژوهشی در مورد نقش سرمایه گذاری مستقیم خارجی بر انتقال تکنولوژی و رشد اقتصادی در کنیا انجام دادند. نتایج مطالعه نشان داد که سرمایه گذاری در بخش انرژی منجر به انتقال تکنولوژی جدید در کشور شده است؛ و همچنین سرمایه گذاری خارجی از طریق به اشتراک گذاشتن دانش، نوآوری در تولید، تحقیق و توسعه منجر به افزایش

¹ European Foundation for Quality Management

² Tampakoudis

³ keeley & Ikeda

⁴ Osano & Koine

رقابت در تجارت شده که خود نیز موجب کارایی و اثربخشی در صنعت شده است. بینخامیس^۱ (۲۰۱۶) در پایان نامه خود موانع و خطرات سرمایه گذاری مستقیم خارجی (FDI) در عربستان سعودی را به سه دسته ی موانع قانونی (بوروکراسی، قوانین، تأثیر فرهنگ و میزان آزادی)، سیاسی (ثبات دولت، مناقشات داخلی، مناقشات خارجی و روابط بین الملل) و اقتصادی (متغیرهای اقتصادی، نرخ رشد، اندازهی بازار و ثبات ارز) تقسیم کرده است. نتایج نشان داد مقررات دولتی، فرهنگ اجتماعی، تورم، اعمال تروریستی، روابط با ایران و هرگونه تلاش دولت برای دستیابی به سلاح هسته ای بر سرمایه گذاری مستقیم خارجی تأثیر منفی دارد و ثبات سیاسی عربستان در جذب سرمایه گذاری مستقیم خارجی نقش مثبت دارد. اکرک و ابولیسون^۲ (۲۰۱۶) در مطالعه ای عوامل مؤثر بر جریان سرمایه گذاری مستقیم خارجی در نیجریه را بررسی نمودند. نتایج تحقیق نشان داد که بین سرمایه گذاری مستقیم خارجی و GDP، نرخ تبادل و میزان باز بودن تجارت رابطه ی معناداری وجود دارد، اما هیچ رابطه ی خاصی بین سرمایه گذاری مستقیم خارجی و نرخ بهره مشاهده نشد. درای فای^۳ (۲۰۱۵) در پژوهشی نشان داد که سرمایه گذاری مستقیم خارجی اثر مثبت و مهمی بر رشد اقتصادی کشورهای با درآمد متوسط و بالا دارد، درحالی که در کشورهای با درآمد پایین اثر مثبتی ندارد؛ و همچنین نتایج نشان داد که نوآوری در فن آوری نقش مهمی در تعیین رابطه میان سرمایه گذاری مستقیم خارجی و رشد اقتصادی بازی می کند. قراپیه^۴ (۲۰۱۵) در تحقیقی نشان داد رفاه کشور (هزینه ی مصرف عمومی دولت، نرخ تورم)؛ ثبات اقتصادی (نرخ بهره ی سالانه، نیروی کار، باز بودن اقتصاد، آموزش عمومی) و جمعیت با ورود جریان FDI به بحرین از لحاظ آماری رابطه ی قابل توجهی دارد. از این رو این عوامل به عنوان عوامل تعیین کننده ی اصلی ورود FDI به بحرین در نظر گرفته شده است. پتانسیل صادرات (ارائه شده توسط شاخص ارزش صادرات کشور)، اندازه ی بازار (ارائه شده توسط رشد تولید ناخالص داخلی) و نرخ ارز روابط مثبت و معنی داری با ورود FDI دارد، اما توسعه ی زیرساخت ها رابطه ی منفی و ناچیزی با جریان FDI دارد. نتایج پژوهش کاریوکی^۵ (۲۰۱۵) با استفاده از مدل متغیر حداقل مربعات ساختاری نشان داد که ریسک اقتصادی بالا تأثیر منفی و معنادار بر جریان FDI در آفریقا دارد، ریسک سیاسی و ریسک مالی تأثیر منفی اما ناچیزی بر جریان FDI دارد. بین شاخص قیمت کالا، عملکرد خوب بازارهای سهام در کشورهای توسعه یافته، افزایش زیرساخت ها، باز بودن تجارت و مقدار سرمایه گذاری مستقیم خارجی که در سال گذشته توسط کشورهای آفریقایی دریافت شده است، رابطه ی مثبت و معناداری با جریان ورودی سرمایه گذاری مستقیم خارجی دارد. ویلاورد و مازا^۶ (۲۰۱۵) عوامل تعیین کننده ی سرمایه گذاری مستقیم خارجی را مورد بررسی قرار دادند. نتایج پژوهش نشان داد پتانسیل اقتصادی، ویژگی های بازار، پیشرفت تکنولوژی و رقابت تأثیر قابل توجهی بر ورود سرمایه گذاری مستقیم خارجی دارد. در مقابل آن اندازه ی بازار و مقررات بازار کار نقش قابل توجهی بر سرمایه گذاری مستقیم خارجی ندارد. هنادی و اورویسکا^۷ (۲۰۱۴) به شناسایی عوامل کلیدی سرمایه گذاری مستقیم خارجی در کشورهای اتحادیه ی اروپا بر اساس مدل رگرسیون پل دیتا پرداختند؛ که نویسندگان به طور ویژه بر روی نرخ مالیات قانونی شرکت ها و تأثیر آن بر روی سرمایه گذاری مستقیم خارجی متمرکز شدند. نتایج تحقیق نشان داد که مالیات شرکت ها بر روی سرمایه گذاری مستقیم خارجی اثر معنی داری ندارد. از طرف دیگر هزینه های نیروی کار، باز بودن اقتصاد، سرانه تولید ناخالص ملی و بدهی عمومی کشور اثر معنی داری دارد؛ و بحران مالی و اقتصادی بر روی سرمایه گذاری مستقیم خارجی تأثیر منفی دارد. زیگونگ^۸ و همکاران (۲۰۱۳) موانع ورودی به بازار برای سرمایه گذاری مستقیم خارجی و سرمایه گذاران خارجی در بازار برق چین را ارزیابی کردند. بین نتایج مورد انتظار از این اصلاحات و نتایج واقعی اصلاحات اختلاف معنی داری وجود داشت، و همچنین آن ها سیستم نظارتی معیوب، مکانیسم غیرقابل پیش بینی قیمت گذاری، محدودیت در انتقال سوخت، محدودیت در تأمین مالی و گسترش بی رویه ی بخش دولتی را به عنوان موانع عمده در سرمایه گذاری بخش خصوصی شناسایی کردند. آریتا و تاناکا^۹ (۲۰۱۳) نشان دادند که در اقتصادهای در حال پیشرفت، شرکت های چند ملیتی به دنبال کاهش موانع ورودی و کاهش نرخ مالیات شرکت ها، ورودی تولیداتشان را به طور قابل ملاحظه ای گسترش می دهند. از آنجا که سرمایه گذاران به دنبال کسب سود بیشتر و مکانی امن برای سرمایه گذاری هستند (حسینی و صفری، ۱۳۹۳) و با توجه به پتانسیل های مناطق آزاد جهت جذب سرمایه و بنا به دلایل ذیل دارای اهمیت و ضرورت داشت:

- ✓ در ریشه یابی علل و عوامل عدم رشد و عقب ماندگی کشورها و ردیابی زمینه های مربوط به نابسامانی های اقتصادی و اجتماعی نظیر بی ثباتی شاخص های اقتصادی و اجتماعی، پایین بودن درآمد ناخالص ملی، تورم، بیکاری، وجود فقر عمومی و غیره، این واقعیت را می توان آشکارا مورد ملاحظه قرار داد، که کشورهای درگیر بیش از هر چیز از مشکل جذب سرمایه و عدم توان برای تجهیز سرمایه هایشان رنج می برند.
- ✓ با توجه به تأثیر فراوانی که سرمایه گذاری در مناطق آزاد تجاری-صنعتی می تواند بر اشتغال، انتقال تکنولوژی، ارزآوری و توسعه منابع انسانی و... داشته باشد و با توجه به اینکه در شرایط فعلی حجم عظیمی از بیکاری در کشور وجود دارد و توسعه صادرات غیر نفتی و تشویق فعالیت

¹ Binkhamis

² Okereke & Ebulison

³ Dhrifi

⁴ Gharaibeh

⁵ Kariuki

⁶ Villaverde & Maza

⁷ Hunady & Orviska

⁸ Xuegong

⁹ Arita & Tanaka

های مولد مورد توجه قرار گرفته است اهمیت این تحقیق بیش از پیش نمایان می شود. از سوی دیگر عدم حصول موفقیت مورد انتظار سایر مناطق مشابه در کشور ضرورت بررسی علمی این موضوع را نمایان می کند تا از این طریق بتوانیم با شناسایی موانع سرمایه گذاری نسبت به رفع آن ها اقدام نموده و راهکارهای لازم جهت جذب سرمایه گذاری بخصوص در این منطقه ارائه گردد.

✓ جزیره کیش از دیرباز تاکنون به دلیل موقعیت استراتژیک، زیبایی های بی نظیر و توسعه همه جانبه اقتصادی و گردشگری مقصد گردشگران و فعالان حوزه تجارت و اقتصاد بوده و همواره یکی از مطرح ترین مناطق آزاد کشور محسوب می گردد. لذا با توجه به این که میزان سرمایه گذاری به عنوان یکی از اصلی ترین شاخص های اقتصادی کشورها به شمار می رود، اما جزیره کیش در این مهم با توجه به پتانسیل ها و ظرفیت های خود جایگاه مناسبی نداشته و در جهت شناسایی دلایل این عقب افتادگی نیز عزم مشخصی شکل نگرفته است بنابراین ارزیابی و آسیب شناسی موضوع سرمایه گذاری در کیش به صورت عملیاتی و کاربردی و تلاش برای ارائه راهکارها و رفع موانع و محدودیت های سرمایه گذاری ضروری به نظر می رسد (بهروزی مفروزلو، سلطانی و میرزایی، ۱۳۹۴).

✓ شناسایی نقطه نظرات سرمایه گذاران و کارشناسان و بکارگیری آن در جهت پیشرفت سریعتر منطقه و به تبع آن پیشرفت کشور از دیگر مواردی است که اهمیت موضوع مورد بررسی را نشان می دهد. این نوشتار بر آن است که با نگاهی بر موانع جذب سرمایه گذاری مستقیم خارجی در منطقه آزاد، و با شناسایی الزامات و پیش شرط های اولیه جذب سرمایه گذاری خارجی، به ارائه راهکارهای لازم برای تشویق و توسعه سرمایه گذاری مستقیم خارجی در منطقه آزاد بپردازد.

جزیره کیش از جزایر زیبای استان هرمزگان از دیرباز تاکنون به دلیل موقعیت استراتژیک، زیبایی های بی نظیر و توسعه همه جانبه اقتصادی و گردشگری مقصد گردشگران و فعالان حوزه تجارت و اقتصاد بوده و همواره یکی از مطرح ترین مناطق آزاد کشور محسوب می گردد. اداره امور منطقه آزاد کیش بر عهده سازمانی است که مسئولیت های آن از سوی شورای عالی مناطق آزاد تجاری - صنعتی کشور تهیه و تصویب شده است. اهداف اساسی این سازمان انجام امور زیربنایی مورد نیاز در جزیره، عمران و آبادانی، رشد و توسعه اقتصادی، ایجاد اشتغال سالم و مولد، جذب سرمایه گذاری های داخلی و خارجی، تنظیم بازار کار و کالا، حضور فعال در بازارهای جهانی و منطقه ای، تولید و صادرات کالاهای صنعتی و تبدیلی و ارائه خدمات عمومی از موقعیت های اختصاصی منطقه آزاد کیش است. کیش به دلیل شرایطی خاص و قوانین حاکم بر گمرک و مالیات، دارای جایگاه خاصی در بین مناطق مختلف کشور می باشد، و سرمایه گذاری در این جزیره به همین دلیل دارای تنوع بسیار زیادی است. جزیره کیش دارای موقعیت منحصر بفردی می باشد که با تنوع زمینه های مختلف سرمایه گذاری و حمایت سازمان منطقه آزاد کیش از سرمایه گذاران این منطقه، تبدیل به یکی از مهمترین مناطق برای سرمایه گذاری داخلی و خارجی شده است.

بر اساس تحقیقات انجام شده ارزش افزوده ای که از طریق ارزش آفرینی و سودی که سازمان به ذینفعان و سهامداران می دهد ایجاد می شود و با توجه به اینکه اهداف سازمان منطقه آزاد کیش در زمینه توسعه منطقه، کنترل بازار کار، ایجاد اشتغال سالم و مولد و ... همه این عوامل ارزش آفرینی می کنند. بنابراین هرگونه ساخت و ساز و سرمایه گذاری منشأ توسعه است به این معنی که با هر ساخت و ساز جدید افراد زیادی مشغول به کار می شوند و در نتیجه تمامی امکانات و زیرساخت های لازم اعم از مسکن، رستوران، مشاغل، به دنبال مدرسه خواهد بود، درمانگاه، پلیس، حمل و نقل و غیره. در نتیجه می توان نتیجه گرفت که توسعه یعنی ایجاد ارزش. در این تحقیق به منظور تدوین مدل ارزش متغیرها شامل عوامل علی، شرایط زمینه ای، شرایط مداخله گر، راهبردها و پیامدها، تاثیرات هر یک از متغیرها در مدل و بر توسعه و جذب سرمایه را بررسی کردیم، که در ادامه به توضیح مختصری در مورد اجزای مدل می پردازیم.

مقوله هسته ای - قبل از پرداختن به عوامل تاثیرگذار، مقوله هسته ای بیان می شود و متعاقب آن شرایط علی که بر این مفهوم تاثیر مستقیم دارند توضیح داده خواهد شد. پژوهشگر مفهوم انتزاعی «دستیابی به خلق ارزش و ارزش آفرینی با رویکرد جذب و توسعه سرمایه گذاری» را به عنوان قلب داستان انتخاب نموده است که البته دارای بیشترین فراوانی هم می باشد و معیارهای ذکر شده در مورد مقوله هسته ای را هم داراست. تمامی خبرگان در پاسخ به سوالات کلیدی مربوط به چستی مفهوم خلق ارزش و ایجاد ارزش افزوده برای جذب و توسعه سرمایه گذاری اشاره داشتند که نقل قول ها در تمامی موارد حاکی از ایجاد ارزش افزوده برای توسعه و جذب سرمایه گذاری در مناطق آزاد در نظر گرفته شده می باشد.

شرایط علی - متغیرهای علی ناظر بر عواملی است که پیش نیازهای خلق ارزش در جذب و توسعه سرمایه گذاری در مناطق آزاد هستند.

شرایط زمینه ای - شامل «پتانسیل های مناطق آزاد»، «آرایش سرزمینی مناطق آزاد»، «وضعیت اقتصادی»، «وضعیت سیاسی»، «وضعیت بین المللی»، «پتانسیل های علمی» و «وضعیت ژئوپلیتیک» است. از نکات بارز پتانسیل مناطق آزاد به پتانسیل طبیعی و خدادادی مناطق آزاد، مشوق ها و ویژگی های مناطق آزاد تجاری، دسترسی به آب های آزاد، پتانسیل گردشگری و قرارداد تجارت آزاد اشاره می شود.

شرایط مداخله گر - عوامل دخیل در موضوع خلق ارزش در مناطق آزاد شامل بی ثباتی مدیریت در مناطق آزاد، عوامل سیاسی و اقتصادی، رقابت پذیری و نظام قانونی می باشد.

راهبردها - این بخش به چگونگی خلق ارزش با رویکرد جذب و توسعه سرمایه گذاری در مناطق آزاد اشاره دارد. ثبات و توانمندی مدیریت، حمایت سازمان مناطق آزاد و بازنگری قوانین و مقررات و بهبود روابط خارجی، توسعه اقتصاد دانش بنیان و تقویت رقابت پذیری مقوله های شناسایی شده در راهبردها می باشد.

پیامدها - نتایج اجرای راهبردها را در پیامدها می توان مشاهده نمود. با توجه به راهبردهای ذکر شده در زمینه خلق ارزش در مناطق آزاد تجاری با رویکرد جذب و توسعه سرمایه گذاری، می توان پیامدها را به دو گروه پیامدهای مثبت و پیامدهای منفی تقسیم نمود. مهمترین پیامد مثبتی که خلق ارزش با رویکرد جذب و توسعه سرمایه گذاری در مناطق آزاد داشته در برگیرنده هوشمندسازی منطقه ای، ارتقای کارایی و پیشرفت کسب و کار، توانمندسازی قابلیت های تجاری و رضایتمندی ذینفعان می باشد، و مهمترین پیامدهای منفی شامل پدیده آناشیسیم، کم رنگ شدن خلق ارزش در مناطق آزاد، مهاجرت معکوس در سرمایه گذاری و ابهام برای سرمایه گذار را در بر می گیرد.

در اینکه الگوهای متعددی در این زمینه وجود دارد، شکی نیست اما الگوهای موجود بر اساس بافت و شرایط هر صنعت در بازار رقابتی طراحی نشده اند و نمی توان به تعمیم پذیری الگوهای موجود به نظام کشور مطمئن بود. لذا جهت تدوین و یا توسعه الگوی مطلوب با توجه به بافت و شرایط آن، نیازمند بررسی و مطالعه عمیق مفاهیم مرتبط می باشد. بنابراین هدف کلی ما در این پژوهش « تدوین الگوی خلق ارزش با رویکرد جذب و توسعه سرمایه گذاری در مناطق آزاد » می باشد.

متدولوژی

طبق توضیحات که ارائه شد، پژوهش حاضر به دنبال شناخت و درک عوامل موثر نقش خلق ارزش با رویکرد جذب و توسعه سرمایه گذاری در مناطق آزاد از طریق روش داده بنیاد می باشد. در این پژوهش ابتدا متون تایپ شده مصاحبه های حضوری بررسی و سپس داده های کیفی اصلی برای تحلیل فراهم گردید. در ادامه از داده های خام حاصل شده با نظم بندی مفهومی طی مراحل کد گذاری، مفاهیم و مقولات شناسایی و در نهایت الگوی مفهومی کیفی پژوهش طبق شکل ارائه شد. به منظور پاسخ به سؤال تحقیق، محقق در راستای احصاء و شناسایی عوامل علی پدید آورنده نقش خلق ارزش با رویکرد جذب و توسعه سرمایه گذاری از طریق مصاحبه با خبرگان اقدام نمود که برای پاسخگویی به این سؤال نیاز است به سؤالات فرعی مطرح شده پاسخ داده شود و در نهایت برای پاسخ به این سؤال الگوی پارادایمی ارائه شد. در این مطالعه به جهت شناسایی موضوع مورد مطالعه و شناسایی مفاهیم، ابعاد و مولفه ها از مصاحبه های محقق ساخته با ۱۵ نفر از خبرگان فعال در حوزه سرمایه گذاری در مناطق آزاد، و برای ارزیابی برازش الگوی پیشنهادی تحقیق از رویکرد کمی به روش پیمایشی مقطعی استفاده شده است. مدیران و کارمندان سازمان منطقه آزاد کیش و شرکت های سرمایه گذاری به عنوان جامعه آماری بخش کمی در نظر گرفته می شود، و جهت انتخاب نمونه مناسب تحقیق روش نمونه گیری غیرتصادفی و در دسترس به کار می رود. به منظور برآورد حجم جامعه و نمونه مناسب از جدول مورگان استفاده خواهد شد.

برای اعتبارسنجی الگوی مستخرج از فاز کیفی از مدل معادلات ساختاری استفاده خواهد شد. برای اجرای مدل معادلات ساختاری روش های متنوعی وجود دارند که یکی از جدیدترین رویکردها در الگوی معادلات ساختاری روش حداقل مربعات جزئی است. این روش الگوی معادله ساختاری واریانس محور، زمانی که برای هر سازه تعداد متغیر زیاد و یا حجم نمونه کلی و یا تقسیم شده به واحدهای کوچک، به علت گروه بندی کم است، بسیار مناسب بوده و نتایج قابل انکاری برای تخمین الگو ایجاد می کند. به ویژه زمانی که الگو حاصله از یک فاز کیفی استخراج شده باشد. این روش در مقابل روش لیزرل از کارایی بالاتری برخوردار است. الگوی معادلات ساختاری رویکرد آماری جامعی برای آزمون فرضیات درباره روابط بین متغیرهای مشاهده شده و متغیرهای مکنون می باشد. از طریق این رویکرد می توان قابل قبول بودن الگوهای نظری را در جوامع خاص با استفاده از داده های همبستگی، غیرآزمایشی و آزمایشی نمود. در نهایت برای تجزیه و تحلیل مشاهدات و اطلاعات پژوهش و بررسی تاثیر همزمان مقیاس های عمومی از نرم افزار تحلیل آماری SPSS و مدلیابی معادلات ساختاری Smart-PLS استفاده شده است.

وقتی گردآوری داده ها با تجزیه و تحلیل آن ها در تعامل مستمر به سمت تشکیل و ظهور تئوری پژوهش پیش می رود در واقع راهبرد منتخب؛ داده بنیاد است. نظریه سازی داده بنیاد یکی از تکنیک های رایج در مطالعات کیفی است که توانمندی وسیعی را برای تولید نظریه های جدید توسط پژوهشگران فراهم می کند. می توان گفت در حال حاضر این روش شناسی یکی از جذاب ترین راهبردهای پژوهشی است (دانایی فرد و امامی، ۱۳۸۹). تئوری داده بنیاد؛ نظریه مبنایی (استراوس و کوربین، ۱۹۶۷)^۲ یک روش تحقیق کیفی است که برای بررسی فرآیندهای اجتماعی موجود در تعاملات انسانی به کار می رود و عبارت است از فرآیند ساخت یک نظریه مستند و مدون از طریق گردآوری سازمان یافته داده ها و تحلیل استقرایی مجموعه داده های گردآوری شده به منظور پاسخگویی به پرسش های نوین در زمینه هایی که فاقد مبانی نظری کافی برای تدوین هرگونه فرضیه و آزمون آن هستند. سؤالات در تئوری داده بنیاد دارای اهمیت ویژه هستند و باعث می شوند که موضوع تحقیق محدود شود و به درستی تبیین گردد. این سؤالات ممکن است از یکی از مبادی زیر انشاء گردند:

✓ فردی آگاه به موضوع و متخصص بیان مسئله نماید.

¹ Grounded Theory

² Strauss & Corbin

✓ از بررسی ادبیات موضوع حاصل شود.

✓ نتیجه تجربه شخصی یا حرفه ای محقق باشد (استراوس، کوربین، ۲۰۰۸، به نقل از ایمان و محمدیان، ۱۳۸۷).

از آنجاکه تئوری داده بنیاد به دنبال کشف موضوع است لذا محقق در پی پاسخ به این سؤال است که اینجا چه می گذرد؟ محقق در این روش با بررسی دقیق ادبیات نظری به بینشی دست می یابد که او را در ادامه تحقیق با دقت نظر در کسب داده ها و بررسی و تجزیه و تحلیل اطلاعات یاری می رساند. این بینش را اصطلاحاً حساسیت نظری می نامند. (ایمان و محمدیان، ۱۳۸۷). اگرچه انواع مختلفی از داده برای نظریه پردازی داده بنیاد موجود است ولی بیشتر محققان به استخراج اطلاعات از مصاحبه و گروه های کانونی روی آورده اند. محدود کردن مرز داده های پژوهش، می تواند به کم ارزش کردن دیگر نوع داده ها منجر شود. پیمایش سیلورمن (۱۹۹۸)، نشان می دهد که مصاحبه بیشترین سهم را در تحقیقات کیفی و به طور ویژه نظریه پردازی داده بنیاد دارد (رالفا و همکاران، ۲۰۱۴). در مصاحبه تئوری داده بنیاد سؤالات می تواند مرتبط با تجربه باشد، سؤالات احساسی طرح شود و یا سؤالاتی مبتنی بر سطح آگاهی مشارکت کننده طرح گردد.

دانایی فرد، الوانی و آذر (۱۳۸۳) مراحل پنج گانه ای را برای تدوین تئوری در قالب روش تئوری سازی داده بنیاد ارائه کرده اند که عبارت اند از؛ طرح پژوهش، جمع آوری داده ها، تنظیم داده ها، تحلیل داده ها، مقایسه با متون.

در چهارچوب کلی روش، تحلیل داده ها برای هر مورد متضمن ایجاد مفاهیم از طریق فرآیند کدگذاری است که بیانگر عملیاتی است که به وسیله آن ها داده ها تجزیه، مفهوم سازی و به متدی جدید منظم می شوند. مفهوم سازی داده ها از طریق کدگذاری، پایه توسعه نظریه سازی داده بنیاد می باشد. ارتباط ضروری میان داده ها و نظریه یک کد مفهومی می باشد که الگوهای معین مجموعه ای از نشانگرهای تجربی میان داده ها را مفهوم سازی می کند. کدگذاری محقق را وادار به شکستن داده ها به سطوح مختلف می نماید تا آن ها را به صورت مفهومی گروه بندی نموده تا در نهایت نظریه ایجاد شده توضیح دهد که برای این داده ها چه اتفاقی افتاده است. کد به محقق دید مختصری از داده ها می دهد که هر یک برای خود پدیده ای هستند. کدهای اساسی تجارب حوزه های مختلف تحقیق را مفهوم سازی می نماید. کدهای نظری مشخص می کند که کدهای اساسی چگونه به یکدیگر به عنوان فرضیات ارتباط داشته تا با ترکیب آن ها نظریه ایجاد گردد. کدهای نظری دیدگاهی جدید به محقق داده و به تحلیل گر کمک می کند تا بتواند سطوح مفهومی را در نوشتن مفاهیم و روابط آن ها به خوبی حفظ کند (گلaser، ۱۹۸۷).

فرآیند کدگذاری در مرحله تحلیل داده ها عبارتست از : کدگذاری باز، کدگذاری محوری و کدگذاری انتخابی. در کدگذاری باز، تحلیل گر به پدید آوردن مقوله ها و ویژگی های آن ها می پردازد و سپس می کوشد تا مشخص کند که چگونه مقوله ها در طول بعدهای تعیین شده تغییر می کنند. در کدگذاری محوری، مقوله ها به طور نظام مند بهبودیافته و با زیر مقوله ها پیوند داده می شوند. با این حال، این ها هنوز مقوله اصلی نیستند که در نهایت برای تشکیل یک آرایش نظری بزرگتر یکپارچه شوند. به طوری که نتایج تحقیق، شکل نظریه پیدا کنند. کدگذاری انتخابی، فرآیند یکپارچه سازی و بهبود مقوله هاست (استراوس و کوربین، ۱۹۹۸).

در این پژوهش با روش نمونه گیری گلوله برفی و رعایت نمونه گیری مبتنی بر هدف، به ۱۵ خبره به عنوان حجم نمونه در زمینه تحقیقات سرمایه گذاری مراجعه شد. با انجام هر مصاحبه به صورت نیمه ساختاریافته که داده برداری محسوب می شد، متن مصاحبه که با اجازه و رضایت فرد مصاحبه شونده ضبط می شد؛ پیاده سازی شده و با استخراج جملات کلیدی آن و تعیین کدهای باز، مرحله اول تحلیل داده ها صورت گرفت. آنگاه تلاش شد مفاهیم مرحله اول با اجرای مراحل ادغام و حذف کدهای تکراری و دسته بندی آن ها در غالب کدهای محوری سازماندهی شود. با توجه به ماهیت و موضوع تحقیق، خبرگان در این تحقیق مدیران و محققین ارشد حوزه جذب و خلق سرمایه گذاری مناطق آزاد هستند. پس از آنکه موضوع تدوین الگوی خلق ارزش با رویکرد جذب و توسعه سرمایه گذاری در مناطق آزاد با روش داده بنیاد طراحی شد در ابتدا امر مدل بدست آمده حاصل از اطلاعات جمع آوری شده از خبرگان حوزه سرمایه گذاری در نرم افزار MAXQDA با استفاده از روش کدگذاری طراحی و سپس بر اساس خروجی بدست آمده از روش کیفی مدل کمی پژوهش در نرم افزار مدلسازی معادلات ساختاری مورد آزمون و بررسی قرار گرفته است.

به منظور اعتبار سنجی ارزش محتوایی هر یک از شاخص ها در اندازه گیری مفاهیم مطروحه، به روش مدل معادلات ساختاری، اعتبار مدل طراحی شده مورد آنالیز قرار می گیرد. یک مدل کامل معادلات ساختاری آمیزه ای از نمودار مسیر و تحلیل عاملی تاییدی است. در پژوهش هایی که هدف، آزمون مدلی خاص از رابطه بین متغیرها است، از این روش استفاده می شود (مانیان و همکاران، ۱۳۸۶). تجزیه و تحلیل ساختارهای کواریانس یا مدل سازی علی یا مدل معادلات ساختاری، یکی از اصلی ترین و قوی ترین روش های تجزیه و تحلیل ساختارهای داده ای پیچیده است و به معنی تجزیه و تحلیل متغیرهای مختلفی است که در یک ساختار مبتنی بر تئوری، تأثیرات همزمان متغیرها را بر هم نشان می دهد. این روش ترکیب ریاضی و آماری پیچیده ای از تحلیلی عاملی، رگرسیون چند متغیره، و تحلیل مسیر است که در یک سیستم پیچیده گرد هم آمده تا پدیده های پیچیده را مورد تجزیه و تحلیل قرار دهد. مدل معادلات ساختاری به دو فاز کلی تحلیل عاملی تاییدی و تحلیل مسیر تقسیم می شود. در قسمت اندازه گیری، ارتباط نشانگر ها یا همان سؤالات پرسشنامه با سازه ها مورد بررسی قرار میگیرد و در قسمت ساختاری ارتباط عامل های مورد بررسی با یکدیگر جهت آزمون

¹ Ralph, et al

² Glaser

فرضیات مورد توجه هستند. برای اجرای مدل معادلات ساختاری روش های متنوعی وجود دارند که یکی از جدیدترین رویکردها در مدل معادلات ساختاری روش حداقل مربعات جزئی است که در سال ۱۹۷۵ توسط محقق سوئدی هرمان ولد ارائه شد (ولد، ۱۹۷۵). حداقل مربعات جزئی روشی برای مدل پیش بینی کننده سازه ای است. به ویژه زمانی که تعداد نشانگرهای هر عامل زیاد و بین آنها همراستایی چندگانه وجود داشته باشد این رویکرد جهت برآورد بارهای عاملی و ضرایب مسیر استفاده شده است.

برای بررسی برازش بخش اول یعنی برازش مدل های اندازه گیری سه مورد استفاده می شود:

۱. **پایایی شاخص** - مقدار پایایی شاخص ترکیبی (CR) یا Rho یک سازه از یک نسبت حاصل می شود که در صورت این کسر، واریانس بین یک سازه با شاخص هایش و در مخرج کسر، واریانس سازه با شاخص هایش به اضافه مقدار خطای اندازه گیری می آید. در صورتی که مقدار CR برای هر سازه بالای ۰٫۷ شود، نشان از پایداری درونی مناسب برای مدل های اندازه گیری دارد و مقدار کمتر از ۰٫۶ عدم وجود پایایی را نشان می دهد.

۲. **روایی همگرا** - معیار AVE میزان همبستگی یک سازه با شاخص های خود را نشان می دهد که هرچه این همبستگی بیشتر باشد، برازش نیز بیشتر است. فورنل و لارکر (۱۹۸۱) معیار AVE را برای سنجش روایی همگرا معرفی کرده و اظهار داشتند که در مورد این معیار، مقدار بحرانی عدد ۰٫۵ است؛ بدین معنی که مقدار AVE بالای ۰٫۵، روایی همگرایی قابل قبول را نشان می دهند. برای روایی همگرا میانگین واریانس استخراج (AVE) و پایایی مرکب (CR) محاسبه می شود. باید روابط زیر برقرار باشد:

$$CR > 0.7$$

$$CR > AVE$$

$$AVE > 0.5$$

۳. **روایی واگرا** - از دو طریق سنجیده می شود: (۱) روش بارهای عاملی متقابل، (۲) روش فورنل و لارکر. معیار مهم دیگری که با روایی واگرا مشخص می گردد، میزان رابطه یک سازه با شاخص هایش در مقایسه رابطه آن سازه با سایر سازه ها است، به طوری که روایی واگرایی قابل قبول یک مدل حاکی از آن است که یک سازه در مدل تعامل بیشتری با شاخص های خود دارد تا با سازه های دیگر. در PLS بررسی این امر به وسیله یک ماتریس صورت می پذیرد که خانه های این ماتریس حاوی مقادیر ضرایب همبستگی بین سازه ها و جذر مقادیر AVE مربوط به هر سازه است.

معیارهای ارزیابی برازش بخش مدل های ساختاری

اعداد معناداری t (T - values): ابتدایی ترین معیار برای سنجش رابطه بین سازه ها در مدل (بخش ساختاری)، اعداد معناداری t است. در صورتی که مقدار این اعداد از ۱٫۹۶ بیشتر شود، نشان از صحت رابطه بین سازه ها و در نتیجه تأیید فرضیه ها پژوهش در سطح اطمینان ۹۵٪ است. البته باید توجه داشت که اعداد t فقط صحت رابطه ها را نشان می دهند و شدت رابطه بین سازه ها را نمی توان با آن ها سنجید.

اعداد R Squares: R Squares معیاری است که برای متصل کردن بخش اندازه گیری و بخش ساختاری مدل سازی معادلات ساختاری به کار می رود و نشان از تأثیری دارد که یک متغیر برون زا بر یک متغیر درون زا می گذارد. یکی از مزیت های اصلی روش PLS این است که این روش قابلیت کاهش خطاها در مدل های اندازه گیری و یا افزایش واریانس بین سازه و شاخص ها را دارد. نکته ضروری در اینجا این است که مقدار R Squares تنها برای سازه های درون زای مدل محاسبه می گردد و مورد سازه های برون زا، مقدار این معیار صفر است. همچنین در مدل ارائه شده توسط این نرم افزار، این مقدار در داخل دایره ها نمایش داده می شود. هر چه مقدار این معیار بیشتر باشد، نشان از برازش بهتر مدل است. چین (۱۹۹۸) سه مقدار ۰٫۱۹، ۰٫۳۳، ۰٫۶۷ را به عنوان مقدار ملاک برای مقادیر ضعیف، متوسط و قوی R Squares معرفی می کند (حاجی بابایی و اسماعیل پور، ۱۳۹۷).

معیار اندازه تأثیر (f2): این معیار که توسط کوهن (۱۹۸۸) معرفی شد، شدت رابطه میان سازه های مدل را تعیین می کند. کوهن فرمول معیار اندازه تأثیر را به صورت فرمول زیر بیان نموده و اضافه کرد که مقادیر ۰٫۰۲، ۰٫۱۵ و ۰٫۳۵ به ترتیب نشان از اندازه تأثیر کوچک، متوسط و بزرگ یک سازه بر سازه دیگر است.

معیار Q2: این معیار که توسط استون و گیزر (۱۹۷۵) معرفی شد، قدرت پیش بینی مدل را مشخص می سازد. به اعتقاد آن ها مدل هایی که دارای برازش بخش ساختاری قابل قبول هستند، باید قابلیت پیش بینی شاخص های مربوط به سازه های درون زای مدل را داشته باشند. بدین معنی که اگر در یک مدل، روابط بین سازه ها به درستی تعریف شده باشند، سازه ها قادر خواهند بود تا تأثیر کافی بر شاخص های یکدیگر گذاشته و از این راه فرضیه ها به درستی تأیید شوند. هنسler و همکاران (۲۰۰۹) در مورد شدت قدرت پیش بینی مدل در مورد سازه های درون زا سه مقدار ۰٫۰۲، ۰٫۱۵ و ۰٫۳۵ را تعیین نموده اند که به ترتیب نشان از آن دارد که مدل قدرت پیش بینی کوچک، متوسط و بزرگ در قبال شاخص های آن سازه دارد.

¹ Wold

² Average Variance Extracted (AVE)

³ Composite Reliability (CR)

شاخص‌های کیفیت

مدلسازی مسیری PLS فاقد یک معیار بهینه سازی کلی است. یعنی تابع کلی برای ارزیابی برازش مدل وجود ندارد. علاوه بر این، مدل های مسیر PLS مدلی هایی مبتنی بر واریانس هستند که به شدت گرایش به پیش بینی دارند. بنابراین، روایی مدل عمدتاً بر قابلیت پیش بینی آن تمرکز کرده است. طبق ساختار مدلسازی مسیری PLS، لازم است هر قسمت از مدل (شامل مدل اندازه گیری، مدل ساختاری و تمام مدل) بهینه شود. به همین دلیل در مدلسازی مسیری PLS سه شاخص متفاوت برای تناسب مدل ارائه شده است: شاخص اشتراک، شاخص افزونگی و شاخص نیکویی برازش. **شاخص اشتراک**^۱ - کیفیت مدل های اندازه گیری در روش PLS، با استفاده از معیار Communalities ارزیابی می شود. این معیار نشان می دهد که چه مقدار از تغییر پذیری شاخص ها (سوالات) توسط سازه مرتبط با خود تبیین می شود. این معیار مربوط به هر شاخص از طریق میانگین مقادیر مرتبه دوم رابطه بین آن شاخص و سازه مربوط به خود که همان بارهای عاملی هستند، حاصل می شود. یک معیار مناسب برای سنجش برازش بخش اندازه گیری مدل های معادلات ساختاری، مقدار میانگین Communalities است که همانگونه که قبلاً اشاره شد، برای تعیین روایی همگرا به کار می رود.

شاخص افزونگی^۲ - این شاخص معیار سنجش کیفیت مدل ساختاری می باشد. این معیار از حاصلضرب مقادیر اشتراکی (Communalities) سازه ها در مقادیر R2 مربوط به آن ها به دست می آید و نشانگر مقدار تغییرپذیری شاخص های یک سازه درون زا است که از یک یا چند سازه برون زا تأثیر می پذیرد. یک معیار مناسب برای سنجش برازش بخش ساختاری مدل های معادلات ساختاری، مقدار میانگین redundancy است. هر چه مقدار آن بیشتر باشد، نشان از برازش مناسب تر بخش ساختاری مدل در یک پژوهش دارد.

معیار نیکویی برازش^۳ - این معیار مربوط به بخش کلی مدل های معادلات ساختاری است. این معیار از جذر حاصلضرب میانگین مقادیر اشتراکی هر سازه (Communalities) در میانگین مقادیر R Squares سازه های درون زای مدل (R2) بدست می آید. وتزلس و همکاران (۲۰۰۹) سه مقدار ۰٫۳۶، ۰٫۲۵ و ۰٫۰۱ را به عنوان مقادیر ضعیف، متوسط و قوی برای GOF معرفی نموده اند.

این معیار مربوط به بخش کلی مدل های معادلات ساختاری است. بدین معنی که توسط این معیار، محقق می تواند پس از بررسی برازش بخش اندازه گیری و بخش ساختاری مدل کلی پژوهش خود برازش بخش کلی را نیز کنترل نماید. معیار GOF توسط تین هویس و همکاران (۲۰۰۵) ابداع گردید و طبق فرمول زیر محاسبه می گردد:

$$GOF = \sqrt{Avg(Communalities) \times R^2}$$

یافته‌ها

جامعه پژوهش ما ۹۷۰ نفر بودند که براساس جدول مورگان تعداد نمونه ۲۷۵ نفر تعیین شد. از شاخص های آمار توصیفی برای بررسی ویژگی های دموگرافیک پاسخ دهندگان استفاده شده است. فراوانی پاسخ دهندگان براساس جنسیت، سن، میزان تحصیلات مورد بررسی قرار گرفته است و نمودارهای مربوط ترسیم شده است.

۱. جنسیت: ۱۹۵ نفر یعنی ۷۱٪ از پاسخ دهندگان مرد هستند و ۸۰ نفر زن می باشند (۲۹٪).

جدول ۱: فراوانی پاسخ دهندگان براساس جنسیت

جنسیت	فراوانی	درصد
مرد	۱۹۵	۷۱
زن	۸۰	۲۹
کل	۲۷۵	۱۰۰٫۰۰

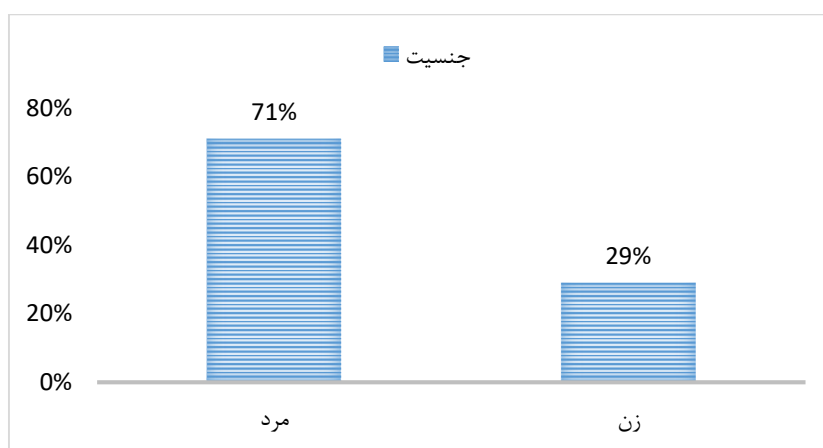
¹ Communalities

² Redundancy

³ Goodness of Fit (GoF)

⁴ Goodness Of Fitness

⁵ : Tenenhaus et al

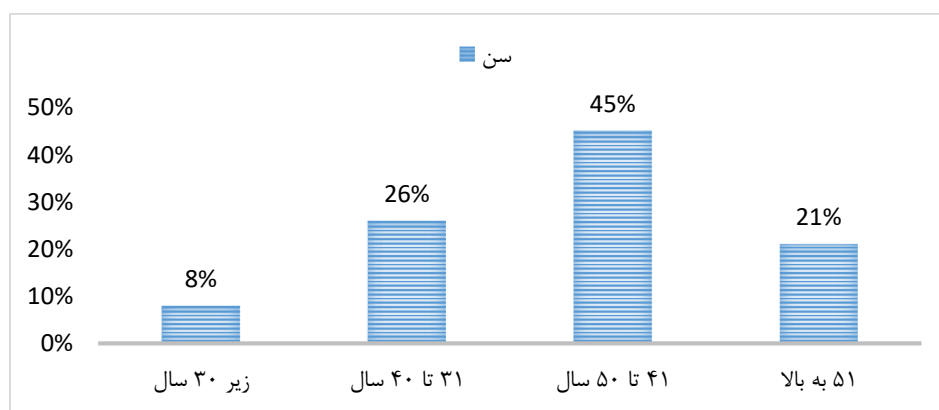

شکل ۱: نمودار فراوانی پاسخ دهندگان براساس جنسیت

۲. سن: ۲۲ نفر از پاسخ دهندگان زیر ۳۰ سال سن دارند. ۷۱ نفر از پاسخ دهندگان ۳۱ تا ۴۰ سال سن دارند و ۲۶٪ از حجم نمونه را به خود اختصاص داده اند ۱۲۳ نفر ۴۱ تا ۵۰ سال سن دارند و ۵۹ نفر بیش از ۵۱ سال می باشند.

جدول ۲: فراوانی پاسخ دهندگان براساس سن

سن	فراوانی	درصد
زیر ۳۰ سال	۲۲	۸
۳۱ تا ۴۰ سال	۷۱	۲۶
۴۱ تا ۵۰ سال	۱۲۳	۴۵
۵۱ به بالا	۵۹	۲۱
کل	۲۷۵	۱۰۰,۰۰

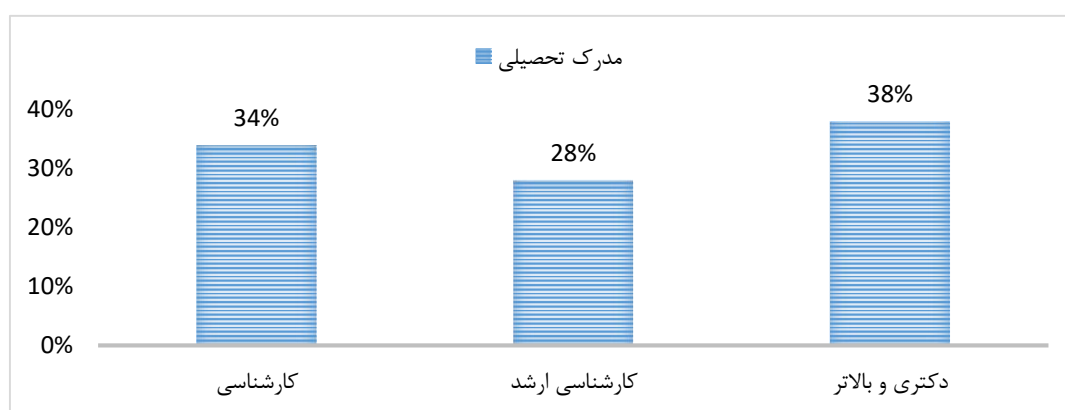

شکل ۲: نمودار فراوانی پاسخ دهندگان براساس سن

۳. مدرک تحصیلی: افراد دارای مدرک کارشناسی ۹۳ نفر بوده و افراد دارای مدرک کارشناسی ارشد ۷۷ می باشند. همچنین ۱۰۵ نفر دارای مدرک دکتری و بالاتر بودند.

جدول ۳: فراوانی پاسخ دهندگان براساس تحصیلات

تحصیلات	فراوانی	درصد
کارشناسی	۹۳	۳۴
کارشناسی ارشد	۷۷	۲۸
دکتری و بالاتر	۱۰۵	۳۸
کل	۲۷۵	۱۰۰,۰۰

شکل ۳: نمودار فراوانی پاسخ دهندگان براساس مدرک تحصیلی

به منظور توصیف متغیرهای اصلی پژوهش از شاخص هایی نظیر میانگین، انحراف معیار و موارد دیگر استفاده شده است. این شاخص ها در جدول ارائه شده اند.

جدول ۴: آمار توصیفی متغیرهای پژوهش

عوامل پارادایمی پژوهش	عامل اصلی	میانگین	انحراف معیار	واریانس	چولگی	کشدگی
عوامل مد	زیرساخت ها و عوامل فنی	۴,۴۵	۰,۷۱۳	۰,۵۰۹	۱,۳۶۸-	۱,۹۹۲
	آموزش	۴,۱۵	۰,۶۳۶	۰,۴۰۴	۱,۱۵۳-	۴,۵۵۳
	فرهنگ سازی	۴,۰۶	۰,۶۶۸	۰,۴۴۷	۰,۶۳۲-	۱,۱۵۹
	قوانین و مقررات	۳,۸۶	۰,۷۴۴	۰,۵۵۳	۰,۹۶۱-	۱,۹۳۳
	عوامل ملی	۳,۸۴	۰,۷۹۱	۰,۶۲۶	۰,۶۵۱-	۰,۲۹۶
	عوامل بین المللی	۳,۷۷	۰,۸۷۱	۰,۷۵۹	۰,۶۴۹-	۰,۱۳۸
	کیفیت آمار و اطلاعات	۳,۷۶	۰,۸۴۴	۰,۷۱۲	۰,۵۴۹-	۰,۳۰۱
	عوامل مالی	۳,۶۶	۰,۸۷۹	۰,۷۷۲	۰,۴۶۷-	۰,۰۶۱-
	موقعیت اقتصادی	۳,۸۴	۰,۷۷۳	۰,۵۹۷	۱,۲۱۱-	۱,۸۶۵
	پتانسیل های علمی	۳,۸۹	۰,۸۰۱	۰,۶۴۲	۰,۸۸۳-	۱,۸۲۲
	موقعیت سیاست	۳,۷۵	۰,۷۷۱	۰,۵۹۴	۰,۴۳۱-	۰,۴۲۴
	موقعیت ژئوپلیتیکی	۳,۸۸	۰,۸۱۷	۰,۶۶۸	۰,۹۰۲-	۱,۶۶۹
	پتانسیل های ارز دیجیتال	۳,۹۱	۰,۷۳۸	۰,۵۴۴	۰,۶۴۶-	۱,۱۴
	پتانسیل های مناطق آزاد	۳,۷۹	۰,۹۰۴	۰,۸۱۷	۰,۸۹۹-	۱,۳۳۳
عوامل مداخله گر	پتانسیل های ارز دیجیتال	۳,۷۹	۰,۹۱۲	۰,۸۳۱	۰,۲۶۴-	۰,۵۵۴-
	پتانسیل مدیریتی	۳,۶۱	۰,۹۱	۰,۸۲۹	۰,۴۶۶-	۰,۰۵۵
	موقعیت بین المللی	۳,۸۸	۰,۷۲۳	۰,۵۲۳	۰,۶۵۷-	۱,۰۰۱
	عوامل سیاسی و اقتصادی	۳,۸۵	۰,۷۱۷	۰,۵۱۴	۰,۶۸۲-	۱,۶۲۸
	حضور گسترده غرب در بازار نفت و انرژی	۳,۹۳	۰,۶۴۹	۰,۴۲۱	۰,۴۱۷-	۱,۱۱
	وجود پرونده هسته ای جمهوری اسلامی ایران در شورای امنیت	۳,۸۸	۰,۶۹۷	۰,۴۸۵	۰,۲۷۶-	۰,۳۶۸
	قدرت رقابت پذیری پایین	۳,۸۸	۰,۷۱۲	۰,۵۰۶	۰,۵۹۷-	۱,۲۵۲
	تقویت رقابت پذیری	۳,۷۷	۰,۸۷۱	۰,۷۵۹	۰,۶۴۹-	۰,۱۳۸
	توسعه اقتصاد دانش بنیان	۳,۷۶	۰,۸۴۴	۰,۷۱۲	۰,۵۴۹-	۰,۳۰۱
	بهبود روابط خارجی	۳,۶۶	۰,۸۷۹	۰,۷۷۲	۰,۴۶۷-	۰,۰۶۱-

۴,۰۵	۰,۹۱۶	۰,۸۳۹	۰,۸۴۸-	۰,۵۵۶	بازنگری قوانین و مقررات
۳,۸۹	۰,۸۷۴	۰,۷۶۴	۰,۷۹۲-	۰,۸۱۱	موارد تسهیلی تجاری
۳,۹۹	۰,۷۳۹	۰,۵۴۷	۰,۷۳۳-	۱,۳۵۳	هوشمندسازی اقتصاد منطقه ای و بین المللی
۳,۸۷	۰,۷۱۸	۰,۵۱۵	۰,۶۷-	۱,۰۶۱	ارتقای کارایی و پیشرفت بازارهای مالی
۳,۹۳	۰,۶۹۵	۰,۴۸۳	۰,۷۴۹-	۱,۵۲۴	توانمندسازی قابلیت های صنعتی
۳,۷۲	۰,۹۰۲	۰,۸۱۳	۰,۸۶۵-	۱,۰۴۷	رضایتمندی ذینفعان

۳-۹

به منظور بررسی وضعیت متغیرهای پژوهش از آمار توصیفی شامل میانگین، انحراف معیار و واریانس و چولگی و کشیدگی استفاده شده است. با توجه به مقادیر میانگین به دست آمده مشخص است که گزینه (زیاد) در میان پاسخ ها بیشتر بوده است. همچنین براساس مقادیر چولگی و کشیدگی، مقادیر به دست آمده در بازه (۲، -۲) هستند داده ها از تقارن برخوردار بوده و از توزیع نرمال برخوردار هستند.

در این پژوهش از آزمون کولموگروف-اسمیرنوف برای آزمون نرمال بودن داده ها استفاده شده است. اگر توزیع داده ها نرمال باشد می توان از آزمون های آماری استنباطی استفاده کرد. برای بررسی نرمال بودن داده ها فرض صفر مبتنی بر این است که توزیع داده ها نرمال است. این آزمون در سطح خطای ۵٪ تست می شود. اگر مقدار معناداری بزرگتر مساوی سطح خطای ۰/۰۵ بدست آید، دلیلی برای رد فرض صفر وجود نخواهد داشت. بنابراین توزیع داده ها نرمال خواهد بود. برای آزمون نرمال بودن داده ها فرض های آماری به صورت زیر تنظیم می شود:

H0: توزیع داده های مربوط به متغیرها نرمال است

H1: توزیع داده های مربوط به متغیرها نرمال نیست

نتایج آزمون نرمال بودن داده ها در جدول ۵ ارائه شده است.

جدول ۵: آزمون نرمال بودن داده ها

عامل اصلی	آماره کلموگروف اسمیرنوف	سطح معناداری
زیرساخت ها و عوامل فنی	۰,۳۳۱	۰,۰۷۲
آموزش	۰,۳۴۳	۰,۰۵۷
فرهنگ سازی	۰,۳۲۶	۰,۰۶۶
قوانین و مقررات	۰,۳۵۳	۰,۰۶۴
عوامل ملی	۰,۳۳۰	۰,۰۵۹
عوامل بین المللی	۰,۳۰۸	۰,۰۹۱
کیفیت آمار و اطلاعات	۰,۴۷۶	۰,۰۸۳
عوامل مالی	۰,۲۷۰	۰,۰۸۶
موقعیت اقتصادی	۰,۲۶۱	۰,۰۵۳
پتانسیل های علمی	۰,۲۲۹	۰,۰۷۵
موقعیت سیاست	۰,۲۸۴	۰,۰۶۸
موقعیت ژئوپلیتیکی	۰,۳۱۸	۰,۰۹۴
پتانسیل های ارز دیجیتال	۰,۲۷۸	۰,۰۵۹
پتانسیل های مناطق آزاد	۰,۲۰۴	۰,۰۸۷
پتانسیل های ارز دیجیتال	۰,۲۵۴	۰,۰۸۱
پتانسیل مدیریتی	۰,۳۳۴	۰,۰۹۴
موقعیت بین المللی	۰,۳۱۴	۰,۰۶۹
عوامل سیاسی و اقتصادی	۰,۳۲۴	۰,۰۷۳
حضور گسترده غرب در بازار نفت و انرژی	۰,۳۲۹	۰,۰۵۴
وجود پرونده هسته ای جمهوری اسلامی ایران در شورای امنیت	۰,۲۹۹	۰,۰۸۶
قدرت رقابت پذیری پایین	۰,۳۲۱	۰,۰۷۷
تقویت رقابت پذیری	۰,۳۱۲	۰,۰۵۸

توسعه اقتصاد دانش بنیان	۰,۳۴۷	۰,۰۶۱
بهبود روابط خارجی	۰,۳۱۵	۰,۰۹۳
بازنگری قوانین و مقررات	۰,۳۳۱	۰,۰۵۵
موارد تسهیلی تجاری	۰,۳۴۳	۰,۰۸۳
هوشمندسازی اقتصاد منطقه ای و بین المللی	۰,۳۲۶	۰,۰۸۴
ارتقای کارایی و پیشرفت بازارهای مالی	۰,۳۵۳	۰,۰۸۹
توانمندسازی قابلیت های صنعتی	۰,۳۳۰	۰,۰۵۴
رضایمنندی ذینفعان	۰,۳۰۸	۰,۰۶۵

براساس نتایج آزمون کولموگروف-اسمیرنوف در تمامی موارد مقدار معناداری بزرگتر از سطح خطا (۰/۰۵) بدست آمده است. بنابراین دلیلی برای رد فرض صفر وجود ندارد و توزیع داده‌ها نرمال است.

برای تحلیل استنباطی داده‌ها نیز از تکنیک های تحلیل عامل تأییدی و پس از آن از مدل سازی معادلات ساختاری استفاده شده است. از آنجایی که در این مطالعه برای سنجش متغیرهای تحقیق از ابزار پرسشنامه استفاده شده است. بنابراین برای بررسی فرضیه‌های تحقیق مبتنی بر این مقیاس، نخست باید صحت مقیاس مورد استفاده تأیید شود. بنابراین از تحلیل عاملی تأییدی برای سنجش روابط متغیرهای پنهان با گویه‌های سنجش آن‌ها استفاده شده است. تحلیل عاملی تأییدی ارتباط گویه‌ها (سوالات پرسشنامه) را با سازه‌ها مورد بررسی قرار می‌دهد. در واقع تا ثابت نشود سوالات پرسشنامه، متغیرهای پنهان را به خوبی اندازه‌گیری کرده اند، نمی‌توان فرضیه‌های تحقیق را مبتنی بر داده‌های پرسشنامه مورد استفاده قرار داد. بنابراین جهت اثبات اینکه داده‌ها درست اندازه‌گیری شده اند از تحلیل عاملی تأییدی استفاده می‌شود. قدرت رابطه بین عامل (متغیر پنهان) و متغیر قابل مشاهده بوسیله بار عاملی نشان داده می‌شود. بار عاملی مقداری بین صفر و یک است.

پیش از اقدام به استفاده از روش تحلیل عامل باید از کافی بودن حجم نمونه جهت تحلیل عاملی اطمینان حاصل شود. یکی از روش‌های بررسی کفایت نمونه جهت تحلیل عاملی محاسبه شاخص کفایت نمونه^۱ است که آن را با نماد KMO نمایش می‌دهند. خروجی نرم‌افزار SPSS برای آماره KMO به صورت زیر است:

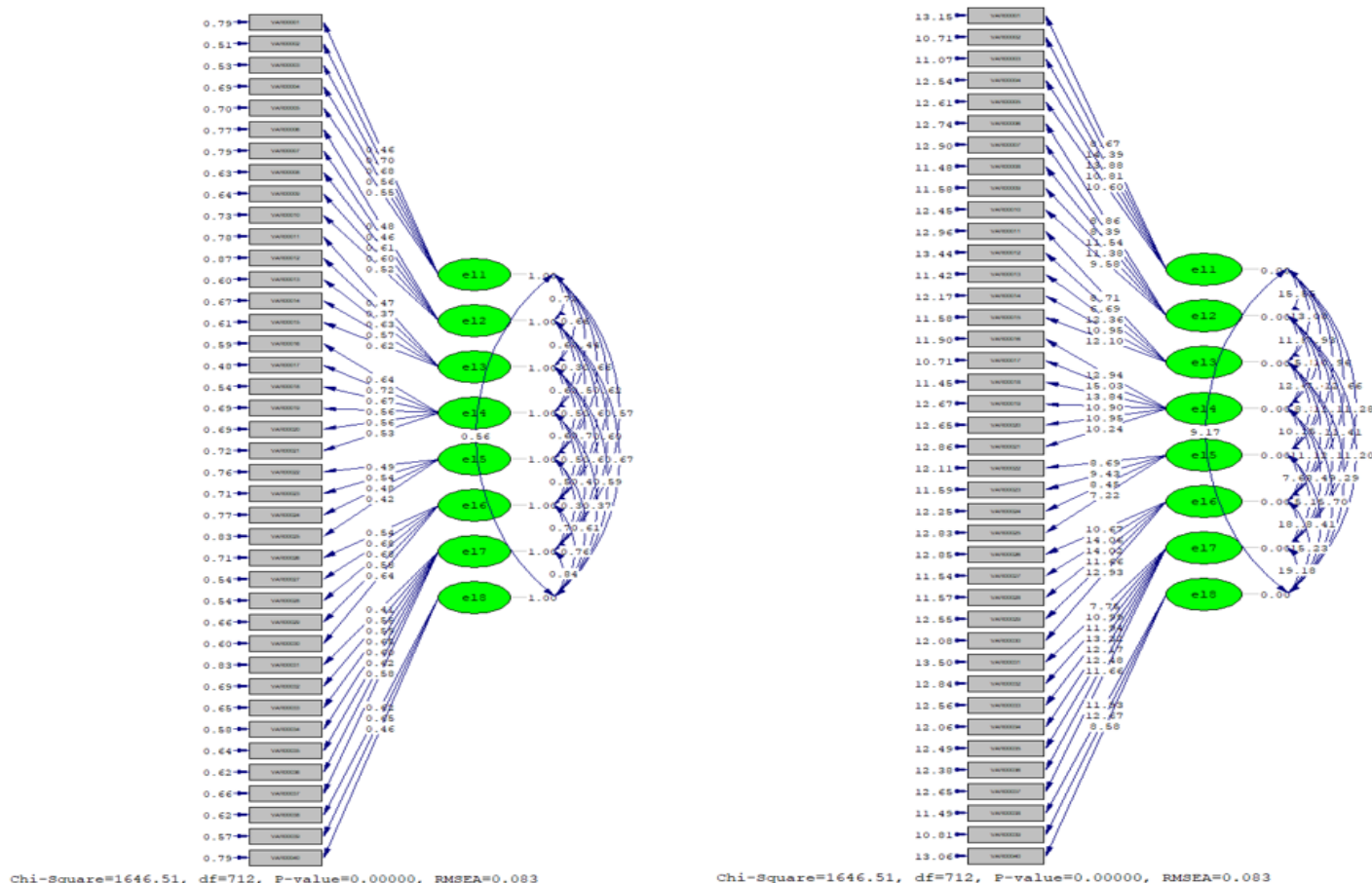
جدول ۶: خروجی نرم‌افزار SPSS برای KMO (شرایط علی)

ضریب کی ام او برای تعیین بسندگی حجم نمونه	۰,۸۴۹
آماره کای اسکور	۱۱۷۳,۲۴۱
آماره آزمون بارتلت	درجه آزادی
	۶۶
سطح معناداری	۰,۰۰۰

اگر مقدار شاخص KMO بیش از ۰/۷ باشد حجم نمونه برای تحلیل عاملی مناسب است. مقدار KMO نیز ۰/۸۴۹ و در بازه مورد قبول بدست آمد، بنابراین مرحله دوم شروع می‌شود.

نتایج تحلیل عاملی مقیاس متغیر شرایط علی در شکل ۴ ارائه شده است. این مقیاس شامل ۸ متغیر پنهان و ۴۰ متغیر قابل مشاهده می‌باشد. بار عاملی مشاهده در تمامی موارد مقداری بزرگتر از ۰/۳ دارد که نشان می‌دهد همبستگی بین متغیرهای پنهان (ابعاد هر یک از سازه‌های اصلی) با متغیرهای قابل مشاهده قابل قبول است. پس از اینکه همبستگی متغیرها شناسائی گردید باید آزمون معناداری صورت گیرد. جهت بررسی معنادار بودن رابطه بین متغیرها از آماره t-value استفاده می‌شود. چون معناداری در سطح خطای ۰/۰۵ بررسی می‌شود بنابراین اگر آماره آزمون t-value از مقدار بحرانی ۱/۹۶ بزرگتر باشد، رابطه معنادار است. براساس نتایج شاخص‌های سنجش هر یک از مقیاس‌های مورد استفاده در سطح اطمینان ۵٪ مقدار آماره t-value بزرگتر از ۱/۹۶ می‌باشد که نشان می‌دهد همبستگی‌های مشاهده شده معنادار است.

^۱- Sampling Adequacy

شکل ۴۱: الف) آماره تی متغیر شرایط علی، ب) بار عاملی متغیر شرایط علی

تمامی بارهای عاملی از $0/3$ بالاتر می باشند، برای بیان مقبولیت مدل از شاخص های برازش هنجار شده بنتلر-بونت، برازش نسبی، برازش افزایشی، شاخص های تطبیقی و مجذور کامل استفاده شده است که نتایج بدست آمده از مدل در جدول ۷ نمایش داده شده است.

جدول ۷: شاخص های برازش شرایط علی

مدل	X2/df	RMSEA	NFI	CFI	GFI	IFI	RFI	SRMR	AGFI
میزان قابل قبول	۳-۱	$<0/1$	$>0/9$	$>0/9$	$>0/9$	$>0/9$	$>0/9$	$>0/09$	$>0/8$
محاسبه شده	۲/۴۱۶	۰/۰۸۳	۰/۹۵	۰/۹۸	۰/۹۴	۰/۹۹	۰/۹۹	۰/۲۴	۰/۹۷

خطای جذر میانگین مربعات (RMSEA): این شاخص بر مبنای تحلیل ماتریس باقیمانده قرار دارد و بر خلاف بسیاری از شاخص های برازش برای فواصل اطمینان مختلف نیز قابل محاسبه است. این شاخص بر مبنای پارامتر غیر مرکزی قرار دارد. مقدار این شاخص اگر برابر صفر باشد نشان دهنده کوچکتر بودن کای اسکور نسبت به درجه آزادی می باشد و حد مجاز آن مقدار $0/1$ می باشد. مقدار RMSEA به دست آمده $0/083$ می باشد که با توجه به مقدار استاندارد کمتر از $0/1$ مطلوب می باشد.

شاخص های تطبیقی (NFI, CFI, RFI):

مقدار NFI یا شاخص برازش هنجار شده بنتلر-بونت به دست آمده $0/95$ می باشد که با توجه به مقدار استاندارد $0/9$ که حد مطلوب این شاخص می باشد، مدل با توجه به این شاخص از برازش مطلوبی برخوردار است.

مقدار RFI یا شاخص برازش نسبی به دست آمده $0/99$ می باشد که این شاخص نیز به برازش مناسب مدل اشاره دارد.

مقدار IFI یا شاخص برازش افزایشی به دست آمده مقدار $0/99$ می باشد که این شاخص نیز به برازش مناسب مدل اشاره دارد.

مقدار CFI یا شاخص برازش تطبیقی به دست آمده مقدار $0/98$ می باشد که این شاخص نیز به برازش مناسب مدل اشاره دارد.

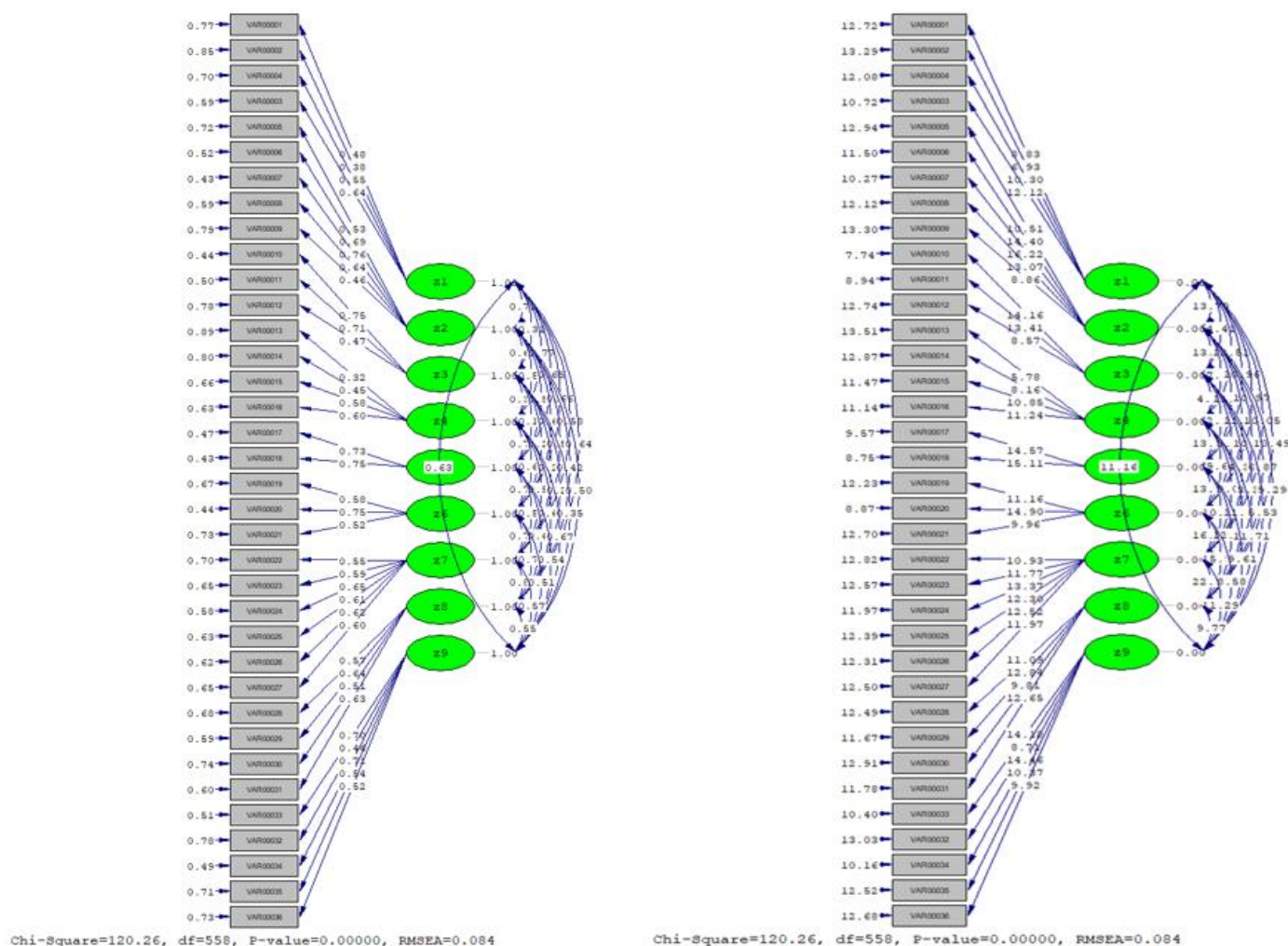
کای اسکور بهنجار (X^2/df): این شاخص از تقسیم کای دو به درجه آزادی حاصل می شود. نسبت کای دو به درجه آزادی برابر $2/416$ و مطلوب می باشد. در کل با توجه به کلیه شاخص های می توان گفت مدل از برازش مناسبی برخوردار است. بارهای عاملی نشان دهنده میزان تأثیر متغیر مشاهده شده در تبیین و اندازه گیری متغیرهای پنهان مربوط به خود می باشد. برای تأیید بار عاملی به سطح معناداری توجه می شود. خروجی نرم افزار SPSS برای آماره KMO به صورت زیر است:

جدول ۸: خروجی نرم افزار SPSS برای KMO (شرایط زمینه ای)

ضریب کای ام او برای تعیین بسندگی حجم نمونه	۰٫۸۵۱
آماره کای اسکور	۲۵۹۶٫۲۰۸
درجه آزادی	۲۳۱
سطح معناداری	۰٫۰۰۰

اگر مقدار شاخص KMO بیش از $0/7$ باشد حجم نمونه برای تحلیل عاملی مناسب است. مقدار KMO نیز $0/۸۵۱$ و در بازه مورد قبول بدست آمد، بنابراین مرحله دوم شروع می شود.

نتایج تحلیل عاملی مقیاس متغیر شرایط زمینه ای در شکل ۵، ارائه شده است. این مقیاس شامل ۹ متغیر پنهان و ۳۶ متغیر قابل مشاهده می باشد. بار عاملی مشاهده در تمامی موارد مقداری بزرگتر از $0/۳$ دارد که نشان می دهد همبستگی بین متغیرهای پنهان (ابعاد هر یک از سازه های اصلی) با متغیرهای قابل مشاهده قابل مشاهده قابل قبول است. پس از اینکه همبستگی متغیرها شناسائی گردید باید آزمون معناداری صورت گیرد. جهت بررسی معنادار بودن رابطه بین متغیرها از آماره t-value استفاده می شود. چون معناداری در سطح خطای $0/۰۵$ بررسی می شود بنابراین اگر آماره آزمون t-value از مقدار بحرانی $1/۹۶$ بزرگتر باشد، رابطه معنادار است. براساس نتایج شاخص های سنجش هر یک از مقیاس های مورد استفاده در سطح اطمینان 5% مقدار آماره t-value بزرگتر از $1/۹۶$ می باشد که نشان می دهد همبستگی های مشاهده شده معنادار است.

شکل ۵۲: الف) آماره تی متغیر شرایط زمینه ای، ب) بار عاملی متغیر شرایط زمینه ای

تمامی بارهای عاملی از ۰/۳ بالاتر می باشند، برای بیان مقبولیت مدل از شاخص های برازش هنجار شده بنتلر-بونت، برازش نسبی، برازش افزایشی، شاخص های تطبیقی و مجذور کامل استفاده شده است که نتایج بدست آمده از مدل در جدول ۹ نمایش داده شده است.

جدول ۹: شاخص های برازش متغیر شرایط زمینه ای

مدل	X2/df	RMSEA	NFI	CFI	GFI	IFI	RFI	SRMR	AGFI
میزان قابل قبول	۳-۱	<۰/۱	>۰/۹	>۰/۹	>۰/۹	>۰/۹	>۰/۹	>۰/۰۹	>۰/۸
محاسبه شده	۲/۳۴۶	۰/۰۸۴	۰/۹۳	۰/۹۶	۰/۹۹	۰/۹۵	۰/۹۳	۰/۲۱	۰/۸۹

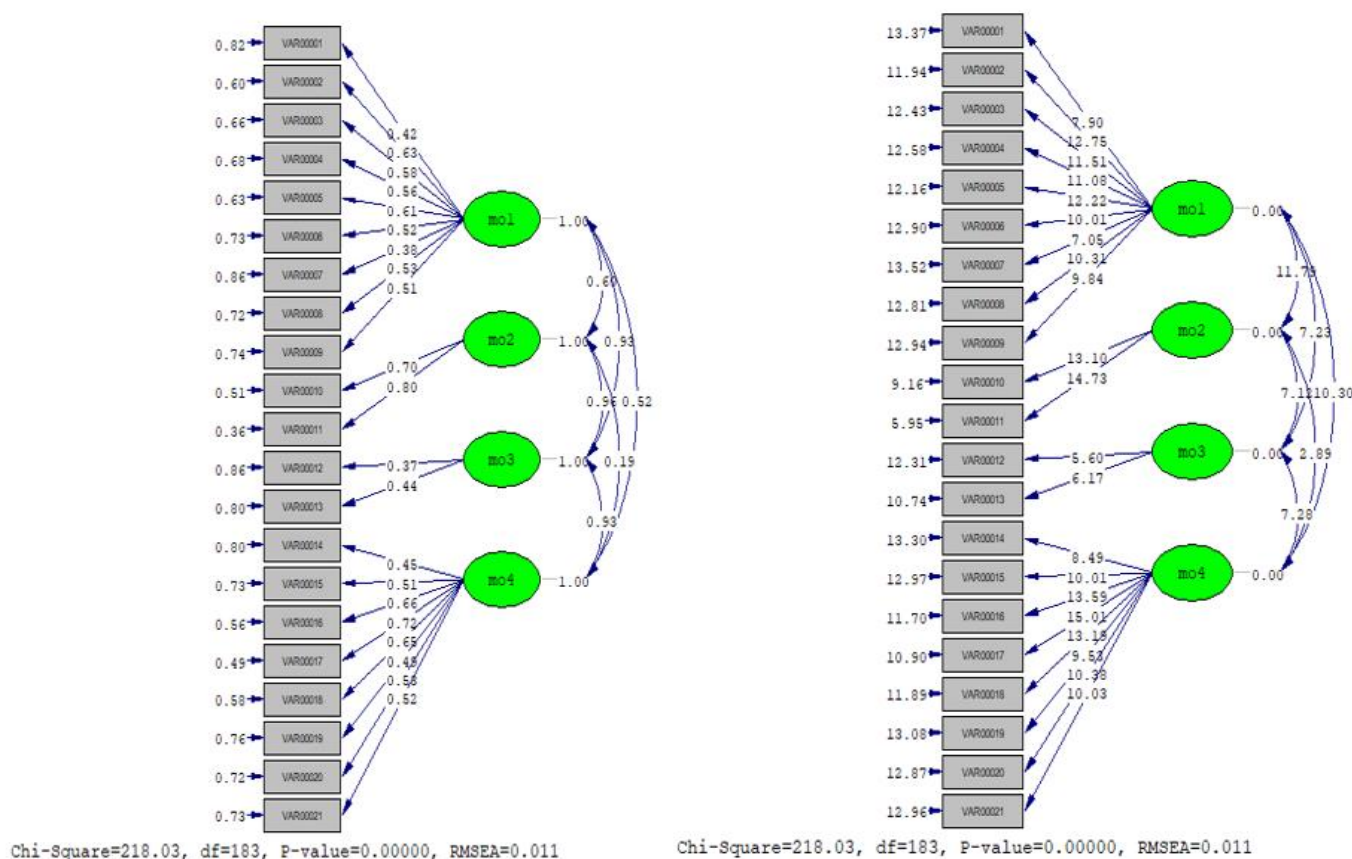
خروجی نرم افزار SPSS برای آماره KMO مانند زیر است:

جدول ۱۰: خروجی نرم افزار SPSS برای KMO (شرایط مداخله گر)

ضریب کی ام او برای تعیین بسندگی حجم نمونه	۰/۸۰۵
آماره کای اسکور	۸۷۶,۵۲۴
آماره آزمون بارتلت	درجه آزادی
	۶۶
سطح معناداری	۰,۰۰۰

اگر مقدار شاخص KMO بیش از ۰/۷ باشد حجم نمونه برای تحلیل عاملی مناسب است. مقدار KMO نیز ۰/۸۰۵ و در بازه مورد قبول بدست آمد، بنابراین مرحله دوم شروع می شود.

نتایج تحلیل عاملی مقیاس متغیر شرایط مداخله گر در شکل ۶ ارائه شده است. این مقیاس شامل ۱ متغیر پنهان و ۱۲ متغیر قابل مشاهده می باشد (سوالات ۳۵ تا ۴۶). بار عاملی مشاهده در تمامی موارد مقداری بزرگتر از ۰/۳ دارد که نشان می دهد همبستگی بین متغیرهای پنهان (ابعاد هر یک از سازه های اصلی) با متغیرهای قابل مشاهده قابل قبول است. پس از اینکه همبستگی متغیرها شناسائی گردید باید آزمون معناداری صورت گیرد. جهت بررسی معنادار بودن رابطه بین متغیرها از آماره t-value استفاده می شود. چون معناداری در سطح خطای ۰/۰۵ بررسی می شود بنابراین اگر آماره آزمون t-value از مقدار بحرانی ۱/۹۶ بزرگتر باشد، رابطه معنادار است. براساس نتایج شاخص های سنجش هر یک از مقیاس های مورد استفاده در سطح اطمینان ۵٪ مقدار آماره t-value بزرگتر از ۱/۹۶ می باشد که نشان می دهد همبستگی های مشاهده شده معنادار است.

شکل ۶۳: الف) آماره تی متغیر شرایط مداخله گر، ب) بار عاملی متغیر شرایط مداخله گر

تمامی بارهای عاملی از ۰/۳ بالاتر می باشند، برای بیان مقبولیت مدل از شاخص های برازش هنجار شده بنتلر-بونت، برازش نسبی، برازش افزایشی، شاخص های تطبیقی و مجذور کامل استفاده شده است که نتایج بدست آمده از مدل در جدول ۱۱ نمایش داده شده است.

جدول ۱۱: شاخص های برازش متغیر شرایط مداخله گر

مدل	X2/df	RMSEA	NFI	CFI	GFI	IFI	RFI	SRMR	AGFI
میزان قابل قبول	۳-۱	<۰/۱	>۰/۹	>۰/۹	>۰/۹	>۰/۹	>۰/۹	>۰/۰۹	>۰/۸
محاسبه شده	۲/۱۲۷	۰/۰۱۱	۰/۹۸	۰/۹۹	۰/۹۹	۰/۹۵	۰/۹۹	۰/۲۶	۰/۸۷

خروجی نرم افزار SPSS برای آماره KMO مانند زیر است:

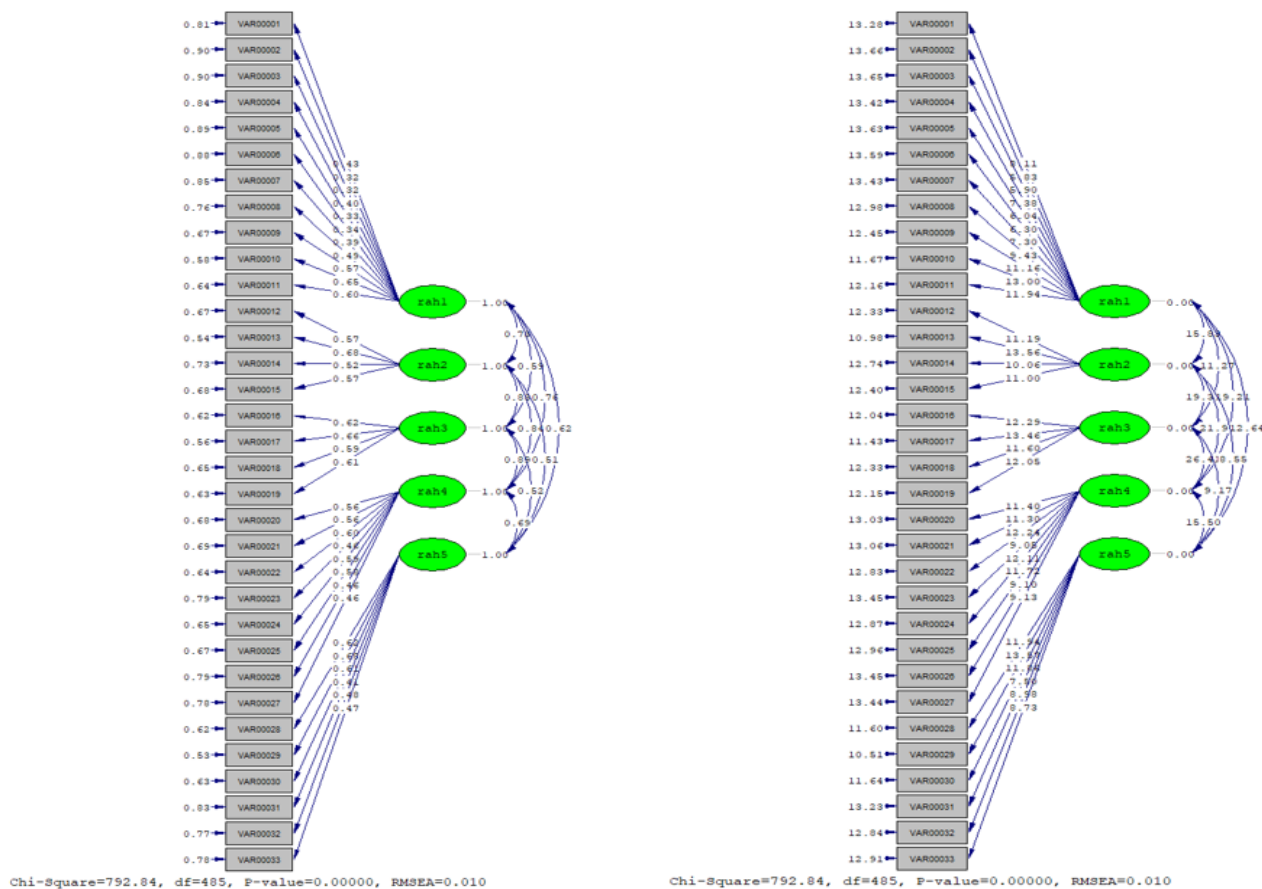
جدول ۱۲: خروجی نرم افزار SPSS برای KMO (راهربدها)

ضریب کی ام او برای تعیین بسندگی حجم نمونه	۰.۸۰۵
آماره کای اسکور	۶۱۴,۹۹۰
آماره آزمون بارتلت	۲۸
سطح معناداری	۰.۰۰۰

اگر مقدار شاخص KMO بیش از ۰/۷ باشد حجم نمونه برای تحلیل عاملی مناسب است. مقدار KMO نیز ۰/۸۵۱ و در بازه مورد قبول بدست آمد، بنابراین مرحله دوم شروع می شود.

نتایج تحلیل عاملی مقیاس متغیر عوامل راهبردها در شکل ۷ ارائه شده است. این مقیاس شامل ۵ متغیر پنهان و ۳۳ متغیر قابل مشاهده می باشد. بار عاملی مشاهده در تمامی موارد مقداری بزرگتر از ۰/۳ دارد که نشان می دهد همبستگی بین متغیرهای پنهان (ابعاد هر یک از سازه های اصلی) با متغیرهای قابل مشاهده قابل قبول است. پس از اینکه همبستگی متغیرها شناسائی گردید باید آزمون معناداری صورت گیرد. جهت بررسی معنادار بودن رابطه بین متغیرها از آماره t-value استفاده می شود. چون معناداری در سطح خطای ۰/۰۵ بررسی می شود بنابراین اگر آماره آزمون t-value از

مقدار بحرانی ۱/۹۶ بزرگتر باشد، رابطه معنادار است. براساس نتایج شاخص‌های سنجش هر یک از مقیاس‌های مورد استفاده در سطح اطمینان ۵٪ مقدار آماره t-value بزرگتر از ۱/۹۶ می‌باشد که نشان می‌دهد همبستگی‌های مشاهده شده معنادار است.

شکل ۷۴: الف) آماره تی متغیر شرایط راهبردها، ب) بار عاملی متغیر شرایط راهبردها

تمامی بارهای عاملی از ۰/۳ بالاتر می باشند، برای بیان مقبولیت مدل از شاخص های برازش هنجار شده بنتلر-بونت، برازش نسبی، برازش افزایشی، شاخص های تطبیقی و مجذور کامل استفاده شده است که نتایج بدست آمده از مدل در جدول ۱۳ نمایش داده شده است.

جدول ۱۳: شاخص های برازش متغیر راهبردها

مدل	X2/df	RMSEA	NFI	CFI	GFI	IFI	RFI	SRMR	AGFI
میزان قابل قبول	۳-۱	<۰/۱	>۰/۹	>۰/۹	>۰/۹	>۰/۹	>۰/۹	>۰/۰۹	>۰/۸
محاسبه شده	۲/۷۱۲	۰/۰۴۱	۰/۹۴	۰/۹۷	۰/۹۵	۰/۹۸	۰/۹۴	۰/۲۶	۰/۸۸

خروجی نرم افزار SPSS برای آماره KMO مانند زیر است:

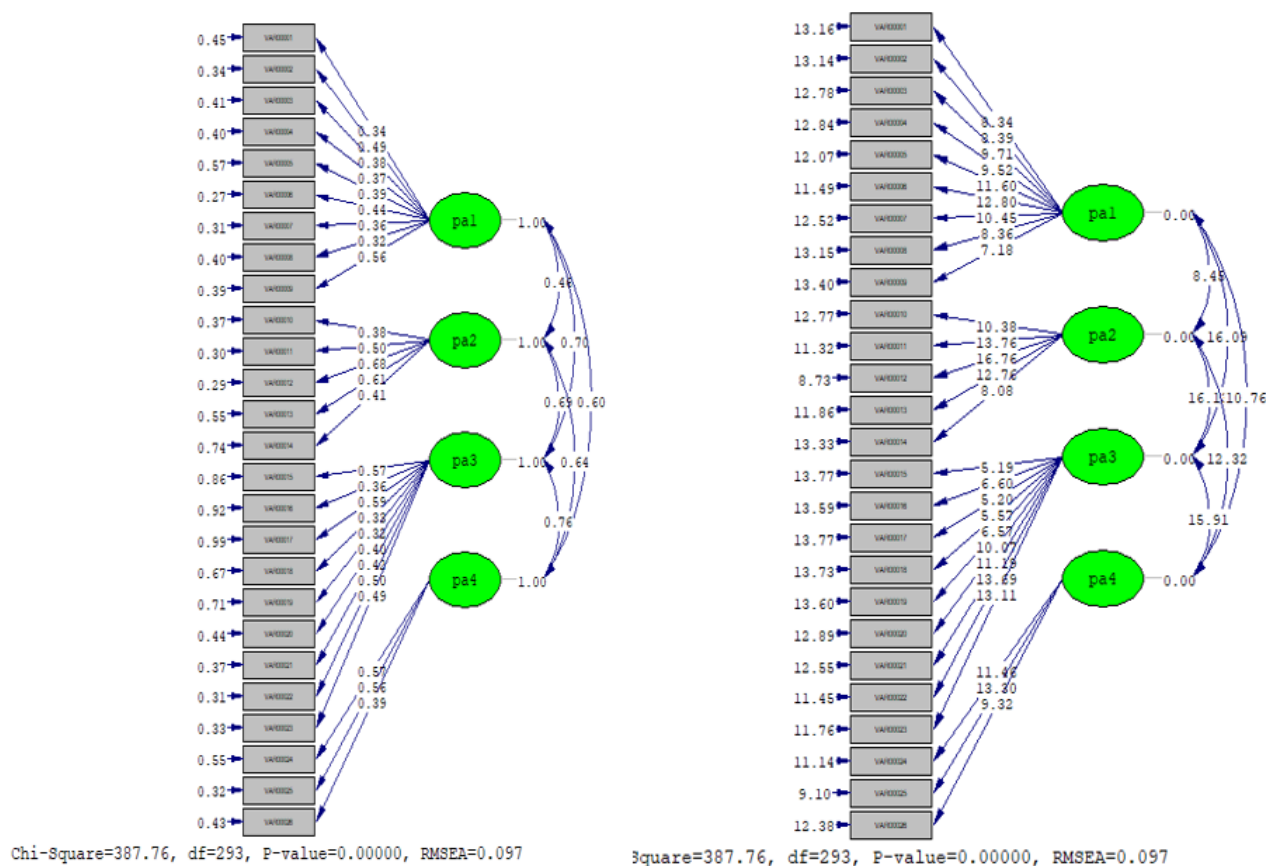
جدول ۱۴: خروجی نرم افزار SPSS برای KMO (پیامدها)

ضریب کی ام او برای تعیین بسندگی حجم نمونه	۰,۷۴۶
آماره کای اسکور	۴۷۳۰,۵۵۲
آماره آزمون بارتلت	۲۵۳
سطح معناداری	۰,۰۰۰

اگر مقدار شاخص KMO بیش از ۰/۷ باشد حجم نمونه برای تحلیل عاملی مناسب است. مقدار KMO نیز ۰/۷۴۶ و در بازه مورد قبول بدست آمد، بنابراین مرحله دوم شروع می‌شود.

نتایج تحلیل عاملی مقیاس پیامدها در شکل ارائه شده است. این مقیاس شامل ۴ متغیر پنهان و ۲۶ متغیر قابل مشاهده می باشد. بار عاملی مشاهده در تمامی موارد مقداری بزرگتر از ۰/۳ دارد که نشان می‌دهد همبستگی بین متغیرهای پنهان (ابعاد هر یک از سازه‌های اصلی) با متغیرهای قابل

مشاهده قابل قبول است. پس از اینکه همبستگی متغیرها شناسائی گردید باید آزمون معناداری صورت گیرد. جهت بررسی معنادار بودن رابطه بین متغیرها از آماره t -value استفاده می‌شود. چون معناداری در سطح خطای 0.05 بررسی می‌شود بنابراین اگر آماره آزمون t -value از مقدار بحرانی $1/96$ بزرگتر باشد، رابطه معنادار است. براساس نتایج شاخص‌های سنجش هر یک از مقیاس‌های مورد استفاده در سطح اطمینان 5% مقدار آماره t -value بزرگتر از $1/96$ می‌باشد که نشان می‌دهد همبستگی‌های مشاهده شده معنادار است.

شکل ۸۵: الف) آماره تی متغیر شرایط پیامدها، ب) بار عاملی متغیر شرایط پیامدها

تمامی بارهای عاملی از 0.3 بالاتر می‌باشند، برای بیان مقبولیت مدل از شاخص‌های برازش هنجار شده بنتلر-بونت، برازش نسبی، برازش افزایشی، شاخص‌های تطبیقی و مجذور کامل استفاده شده است که نتایج بدست آمده از مدل در جدول ۱۵ نمایش داده شده است.

جدول ۱۵: شاخص‌های برازش پیامدها

مدل	X2/df	RMSEA	NFI	CFI	GFI	IFI	RFI	SRMR	AGFI
میزان قابل قبول	۳-۱	<0.1	>0.9	>0.9	>0.9	>0.9	>0.9	>0.09	>0.8
محاسبه شده	۲/۵۷۵	۰/۰۷۱	۰/۹۸	۰/۹۴	۰/۹۳	۰/۹۹	۰/۹۴	۰/۱۶	۰/۹۳

در این پژوهش از آزمون کولموگروف-اسمیرنوف برای آزمون نرمال بودن داده‌ها استفاده شده است. اگر توزیع داده‌ها نرمال باشد می‌توان از آزمون‌های آماری استنباطی استفاده کرد. برای بررسی نرمال بودن داده‌ها فرض صفر مبتنی بر این است که توزیع داده‌ها نرمال است. این آزمون در سطح خطای 5% تست می‌شود. اگر مقدار معناداری بزرگتر از سطح خطای 0.05 بدست آید، دلیلی برای رد فرض صفر وجود نخواهد داشت. بنابراین توزیع داده‌ها نرمال خواهد بود. برای آزمون نرمال بوده داده‌ها فرض‌های آماری به صورت زیر تنظیم می‌شود:

H0: توزیع داده‌های مربوط به متغیرها نرمال است

H1: توزیع داده‌های مربوط به متغیرها نرمال نیست

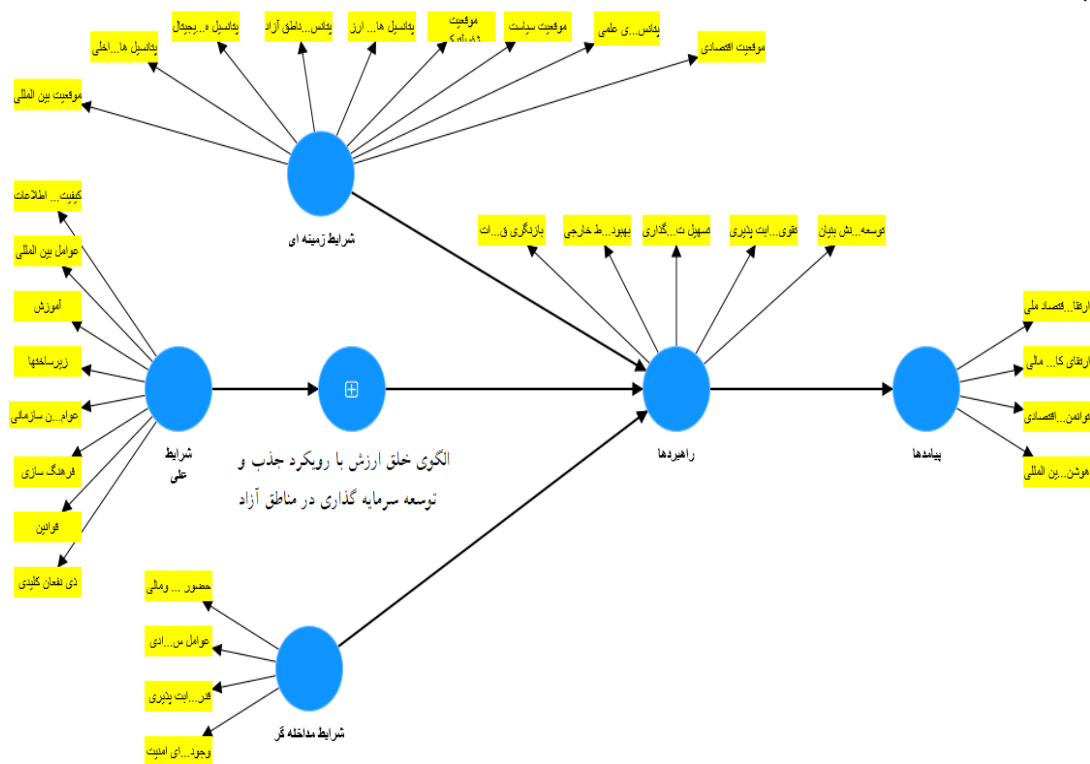
نتایج آزمون نرمال بوده داده‌ها در جدول ۱۶ ارائه شده است.

جدول ۱۶: آزمون نرمال بودن داده‌ها

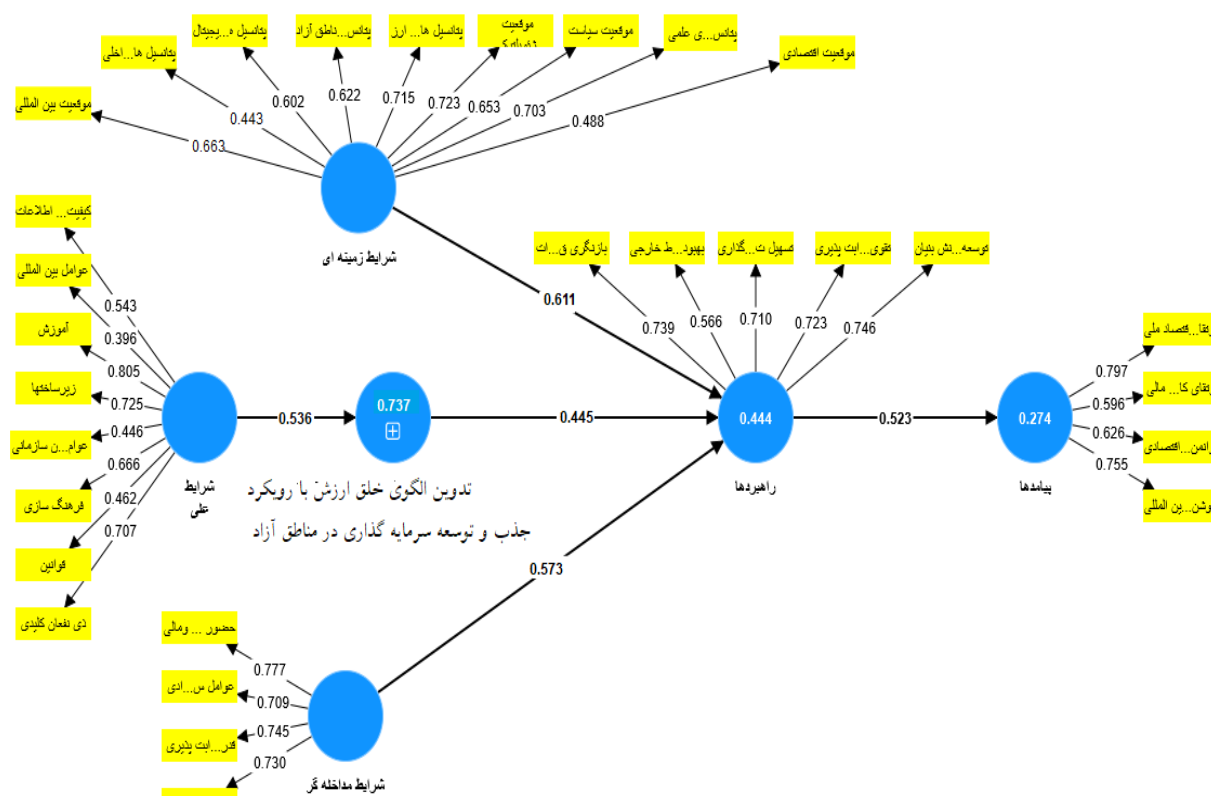
متغیرها	آماره کلموگروف-اسمیرنوف	سطح معناداری	نتیجه آزمون
شرایط علی	۰/۸۴۷	۰/۱۸۳	نرمال
شرایط زمینه ای	۰/۹۶۸	۰/۳۴۵	نرمال
شرایط مداخله گر	۰/۸۵۷	۰/۲۴۵	نرمال
راهبردها	۰/۹۱۰	۰/۱۱۷	نرمال
پیامدها	۱/۱۰۸	۰/۰۹۸	نرمال

براساس نتایج آزمون کولموگروف-اسمیرنوف در تمامی موارد مقدار معناداری بزرگتر از سطح خطا (۰/۰۵) بدست آمده است. بنابراین دلیلی برای رد فرض صفر وجود ندارد و توزیع داده‌ها نرمال است.

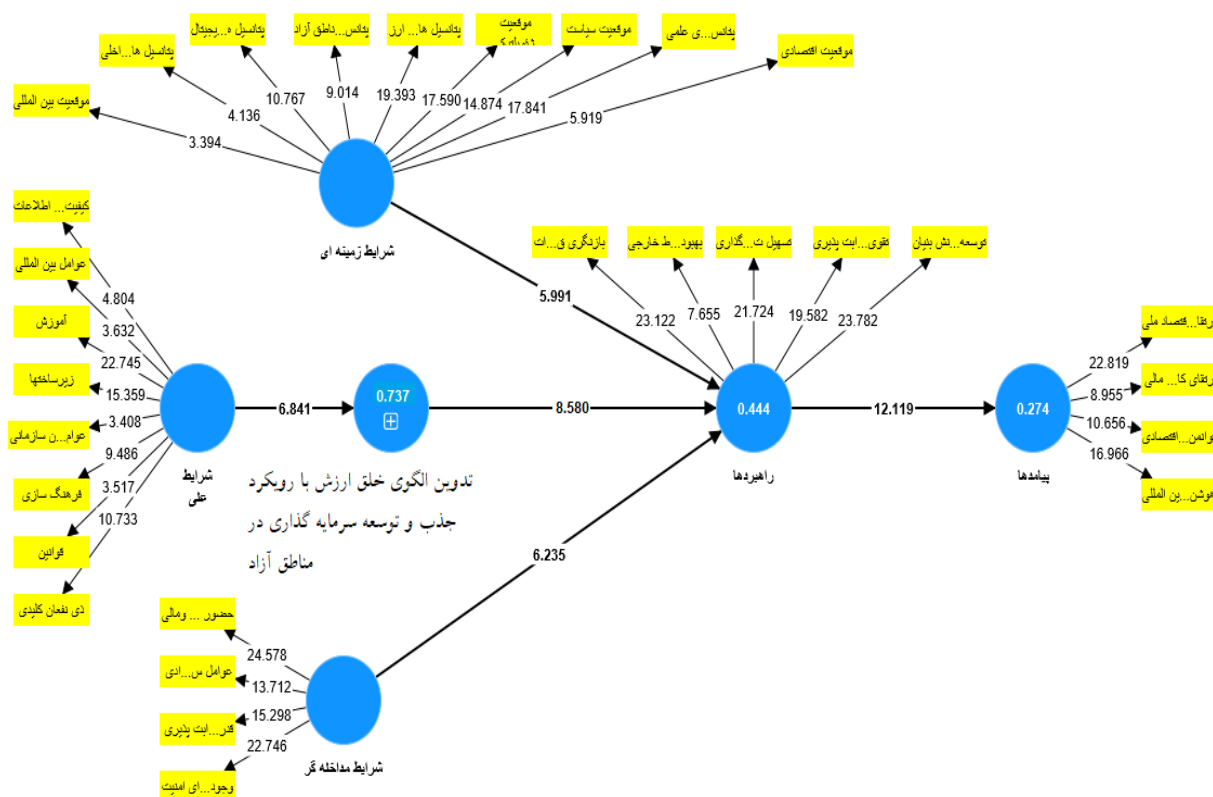
طراحی معادلات ساختاری - برای سنجش فرضیه‌های تحقیق معادلات ساختاری استفاده شده است. مدل معادلات ساختاری یک ساختار علی خاص بین مجموعه‌ای از سازه‌های غیرقابل مشاهده است. یک مدل معادلات ساختاری از دو مولفه تشکیل شده است: یک مدل ساختاری که ساختار علی بین متغیرهای پنهان را مشخص می‌کند و یک مدل اندازه‌گیری که روابطی بین متغیرهای پنهان و متغیرهای مشاهده شده را تعریف می‌کند. با استفاده از مدل معادلات ساختاری روابط بین متغیرهای پنهان با یکدیگر و نیز گویه‌های سنجش هر متغیر پنهان با متغیر مربوط قابل بررسی است. مدل‌های نظری چند متغیره را نمی‌توان با شیوه دو متغیری که هر بار تنها رابطه یک متغیر مستقل با یک متغیر وابسته در نظر گرفته می‌شود، ارزیابی کرد. تجزیه و تحلیل چند متغیره به یک سری روش‌های تجزیه و تحلیل اطلاق می‌شود که ویژگی اصلی آن‌ها، تجزیه و تحلیل همزمان K متغیر مستقل و n متغیر وابسته است.

شکل ۹: مدل پایه طراحی شده در نرم افزار

شکل ۱۰: بار عاملی مدل تحقیق

شکل ۱۱: آماره تی مدل تحقیق

تمامی بارهای عاملی از ۰/۳ بالاتر می باشند، برای بیان مقبولیت مدل از شاخص های برازش هنجار شده بنتلر-بونت، برازش نسبی، برازش افزایشی، شاخص های تطبیقی و مجذور کامل استفاده شده است که نتایج بدست آمده از مدل در جدول ۱۷ نمایش داده شده است.

جدول ۱۷ : شاخص های برازش مدل اصلی پژوهش

مدل	X2/df	RMSEA
میزان قابل قبول	۳-۱	<۰/۱
محاسبه شده	۲/۴۹۱	۰/۰۲۶

خطای جذر میانگین مربعات (RMSEA): این شاخص بر مبنای تحلیل ماتریس باقیمانده قرار دارد و بر خلاف بسیاری از شاخصهای برازش برای فواصل اطمینان مختلف نیز قابل محاسبه است. این شاخص بر مبنای پارامتر غیر مرکزی قرار دارد. مقدار این شاخص اگر برابر صفر باشد نشان دهنده کوچکتر بودن کای اسکور نسبت به درجه آزادی می باشد و حد مجاز آن مقدار ۰/۱ می باشد. مقدار RMSEA به دست آمده ۰/۰۲۶ می باشد که با توجه به مقدار استاندارد کمتر از ۰/۱ مطلوب می باشد.

کای اسکور بهنجار (X2/df): این شاخص از تقسیم کای دو به درجه آزادی حاصل می شود. نسبت کای دو به درجه آزادی برابر ۲/۴۹۱ و مطلوب می باشد. در کل با توجه به کلیه شاخص های می توان گفت مدل از برازش مناسبی برخوردار است. بارهای عاملی نشان دهنده میزان تأثیر متغیر مشاهده شده در تبیین و اندازه گیری متغیرهای پنهان مربوط به خود می باشد. برای تأیید بار عاملی به سطح معناداری توجه می شود. به منظور ارزیابی و برازش مدل از معیار R SQUARE استفاده می شود. معیاری است که برای متصل کردن بخش اندازه گیری و بخش ساختاری مدل سازی معادلات ساختاری به کار می رود و نشان از تأثیری دارد که یک دگرگونی برونزا بر یک دگرگونی درونزا می گذارد. نکته ای در این جا این است که R^2 تنها برای سازه های درونزا (وابسته) مدل محاسبه می گردد و در مورد سازه های برونزا مقدار این معیار صفر است. هر چه قدر مقدار R^2 مربوط به سازه های درونزا یک مدل بیشتر باشد نشان از برازش بهتر مدل است. چین^۱ ۱۹۹۸ سه مقدار ۰،۳۳-۰،۶۷ را به عنوان ضعیف، متوسط، قوی بودن مدل را تعیین می کنند. مقدار R^2 برای سازه های مدل ۰،۳۹۵ که در شکل مشخص شده است (مقوله اصل، راهبردها، پیامدها). با توجه به سه مقدار ملاک مناسب بودن برازش مدل ساختاری را تأیید می سازد.

$$R^2 = \frac{0.737 + 0.444 + 0.274}{3} = 0.485$$

محاسبه معیار GOF :

$$(R^2) = 0.395Avg$$

$$GOF = \sqrt{0.813 \times 0.485} = 0.627$$

بنابراین براساس GOF نیز مدل مورد تأیید است.

جدول ۱۸ : روایی همگرا و پایایی متغیرهای پژوهش

متغیر	آلفای کرونباخ	AVE	CR
شرایط علی	۰،۷۹۳	۰،۶۱۱	۰،۷۴۵
مقوله اصلی	۰،۷۵۰	۰،۶۳۳	۰،۷۹۸
شرایط زمینه ای	۰،۷۵۷	۰،۶۶۷	۰،۷۰۲
شرایط مداخله گر	۰،۷۴۴	۰،۶۲۳	۰،۷۵۳
راهبردها	۰،۷۳۶	۰،۶۷۹	۰،۷۸۶
پیامدها	۰،۷۴۱	۰،۶۲۵	۰،۷۹۹

آلفای کرونباخ تمامی متغیرها بزرگتر از ۰/۷ بوده بنابراین از نظر پایایی تمامی متغیرها مورد تأیید است. مقدار میانگین واریانس استخراج شده (AVE) همواره بزرگتر از ۰/۵ است بنابراین روایی همگرا نیز تأیید می شود. مقدار پایایی مرکب (CR) نیز بزرگتر از AVE است .

این مدل در صورتی روایی و اگرایی قابل قبولی دارد که اعداد مندرج در قطر اصلی از مقادیر زیرین خود بیشتر باشند. مشخصه اصلی این ماتریس آن است که قطر اصلی یک است. سپس مقادیر موجود روی قطر اصلی ماتریس را با ریشه دوم مقادیر واریانس شرح داده شده در AVE جایگزین می کنیم و در نهایت جدول ۱۹ ارائه می شود.

جدول ۱۹: روش فورنل و لاکر

شرایط علی	مقوله اصلی	شرایط زمینه‌ای	شرایط مداخله گر	راهبردها	پیامدها
شرایط علی	۰,۷۸۱				
مقوله اصلی	۰,۵۳۳	۰,۷۹۵			
شرایط زمینه‌ای	۰,۴۳۶	۰,۶۹۰	۰,۸۱۶		
شرایط مداخله گر	۰,۶۰۱	۰,۶۴۵	۰,۸۰۲	۰,۷۸۹	
راهبردها	۰,۵۳۴	۰,۵۳۸	۰,۷۶۵	۰,۵۳۴	۰,۸۲۴
پیامدها	۰,۴۲۸	۰,۵۱۰	۰,۶۴۹	۰,۴۱۸	۰,۶۱۳
				۰,۷۰۳	

کیفیت مدل ساختاری توسط شاخص افزونگی محاسبه می شود. هدف این شاخص توانایی مدل ساختاری در پیش بینی کردن به روش چشم پوشی است. معروف ترین و شناخته شده ترین معیار اندازه گیری این توانایی شاخص Q2 استون گایر است. براساس این معیار، مدل باید نشانگرهای متغیرهای مکنون درون زای انعکاسی را پیش بینی کند. مقادیر Q2 بالای صفر نشان می دهند که مقادیر مشاهده شده خوب بازسازی شده اند و مدل توانایی پیش بینی دارد.

جدول ۲۰: مقادیر Q2

متغیرها	شرایط علی	مقوله اصلی	شرایط زمینه‌ای	شرایط مداخله گر	راهبردها	پیامدها
Q2	۰,۲۲۷	۰,۴۴۴	۰,۵۱۴	۰,۳۰۹	۰,۳۱۱	۰,۳۵۳

در ادامه به بررسی تأثیر عوامل شناسایی شده بر یکدیگر پرداخته شده است:

جدول ۲۱: بررسی تأثیر عوامل شناسایی شده مدل داده بنیاد بر یکدیگر

تأثیر	بارعاملی	آماره t	سطح معناداری	نتیجه
عوامل علی بر مقوله اصلی	۰/۵۳۶	۶/۸۴۱	۰/۰۰۰	تأیید رابطه
عوامل زمینه ای بر راهبردها	۰/۶۱۱	۵/۹۹۱	۰/۰۰۰	تأیید رابطه
عوامل مداخله گر بر راهبردها	۰/۵۷۳	۶/۲۳۵	۰/۰۰۰	تأیید رابطه
مقوله اصلی بر راهبردها	۰/۴۴۵	۸/۵۸۰	۰/۰۰۰	تأیید رابطه
راهبردها بر پیامدها	۰/۵۲۳	۱۲/۱۱۹	۰/۰۰۰	تأیید رابطه

براساس جدول، عوامل شناسایی شده در مدل داده بنیاد بر یکدیگر تأثیرگذار بوده است. بار عاملی عوامل علی بر مقوله اصلی ۰/۵۳۶ و آماره تی آن ۶/۸۴۱ به دست آمده است، بار عاملی عوامل زمینه ای بر راهبردها ۰/۶۱۱ و آماره تی آن ۵/۹۹۱ است. بار عاملی عوامل مداخله گر بر راهبردها ۰/۵۷۳ و آماره تی آن ۶/۲۳۵ بار عاملی مقوله اصلی بر راهبردها ۰/۴۴۵ و آماره تی آن ۸/۵۸۰ محاسبه شده است. در نهایت بار عاملی راهبردها بر پیامدها ۰/۵۲۳ و آماره تی آن ۱۲/۱۱۹ به دست آمده است. بنابراین می توان گفت مدل تحقیق مورد تایید است.

نتیجه گیری

سرمایه گذاران همواره به دنبال استفاده از فرصت‌های مناسب سرمایه گذاری و کسب بازده بیشتر هستند. بنابراین آنچه باعث موفقیت در شرایط فعلی می شود، استفاده بهینه، به موقع و منطقی از فرصت‌های سرمایه گذاری موجود است و استفاده از فرصت‌های سرمایه گذاری واحدهای تجاری تأثیر بسزایی در بهبود عملکرد شرکت‌ها دارد. از آنجایی که عملکرد شرکت در ارزش آفرینی نقشی اساسی ایفا می کند، و شرکت‌ها در مناطق آزاد می توانند در افزایش و توسعه صادرات، ایجاد اشتغال، جذب سرمایه داخلی و خارجی و انتقال فناوری، افزایش درآمدهای عمومی، افزایش توریسم، ارتقای جایگاه اقتصادی کشور و بهره‌مندی از اقتصاد رقابتی موثر باشند.

علی نیاکان لاهیجی در سال ۱۳۸۶ به نقل از ناهیدی و همکارانش تحقیقی را با هدف بررسی عوامل موثر بر جذب و گسترش سرمایه گذاری در منطقه آزاد قشم به منظور توسعه صادرات غیرنفتی انجام داد. یافته‌ها نشان می‌دهد که تقاضا برای سرمایه‌گذاری بخش خصوصی (داخلی و خارجی) با میزان اعتبارات تخصیص یافته (حجم سرمایه‌گذاری زیرساخت) رابطه مستقیم دارد. کاهش چشمگیری داشته است (اجداد لاهیجی، ۱۳۸۶؛ ناهیدی و همکاران، ۱۳۸۹). پژوهشگران در پژوهشی دیگر به بررسی تأثیر عواملی غیر از سیاست آزادسازی بر جذب سرمایه گذاری مستقیم خارجی در مناطق

آزاد تجاری- صنعتی ایران پرداختند. نتایج نشان می‌دهد که نرخ تورم اثر منفی و سرمایه‌گذاری داخلی بر جذب سرمایه‌گذاری مستقیم خارجی در این مناطق تأثیر مثبت دارد. مهدی تقوی و مهدی رضایی، (۱۳۸۹). یکی از مهم‌ترین دلایل عدم موفقیت و عدم تحقق اهداف مناطق آزاد می‌تواند عدم سرمایه‌گذاری در زیرساخت‌ها و محدودیت‌های جذب سرمایه‌گذاری خارجی باشد. -د- نتیجه واردات و عدم ایجاد سیاست صادراتی در مناطق آزاد، عدم تحقق اهداف مناطق آزاد تأثیر عوامل محیطی خارجی به دلیل عدم وجود سیاست راهبردی برای تعامل با اقتصاد منطقه مؤثر است. کشور اصیل، روش‌های مدیریتی ناکارآمد، نبود تیم مدیریت مؤثر و کارآمد بر فعالیت‌های خود، عدم ارتباط و همکاری. تمامی مناطق از نظر سیاستگذاری و مدیریت در این مناطق (توماج و عیدانی، ۱۳۹۲).

با توجه به متغیرهای زیادی که برای سنجش ارزش آفرینی وجود دارد، با توجه به شرایط محدود تحقیق، عوامل متعددی را در نظر گرفتیم که محققین آینده می‌توانند در موارد دیگر نیز بررسی کنند. جامعه آماری این پژوهش به عنوان مطالعه موردی منطقه آزاد کیش در نظر گرفته شده است که پیشنهاد می‌شود. وی همین تحقیق را در سایر مناطق آزاد مورد بررسی قرار داد و نتایج را با نتایج این تحقیق مقایسه کرد تا تأثیر متغیرهای ارزش آفرینی در شرایط مختلف را بررسی کند. با توجه به اهمیت جذب و توسعه سرمایه‌گذاری در منطقه آزاد کیش، دولت باید شرایط سیاسی در این مناطق را کاهش دهد تا سرمایه‌گذاران خارجی به سرمایه‌گذاری در این مناطق تشویق شوند. می‌توان با برجسته‌سازی پتانسیل‌های علمی و مناطق آزاد و همچنین جایگاه بین‌المللی مناطق آزاد کیش، به مرور میزان سرمایه‌گذاری‌های انجام شده در منطقه آزاد کیش را افزایش داد. با افزایش ظرفیت‌های رقابت‌پذیری سالم مناطق آزاد و آزادسازی سرمایه‌گذاری برندهای مختلف در منطقه آزاد کیش، روز به روز شاهد جذب و توسعه سرمایه‌گذاری در مناطق آزاد کیش خواهیم بود. در این راستا پیشنهاد می‌شود با انجام این پژوهش در سایر مناطق آزاد، این مدل با استفاده از رویکردهای دیگر در مناطق آزاد تجاری ایران پیاده‌سازی شود.

References

- Adeli, Mohammad Hossein. (1365). Iran's international economy and commerce. Tehran: Academic Jihad (Imam Reza Medical School (AS)).
- Agiomirgianakis, G. M., Asteriou, D., & Papathoma, K. (2003). The determinants of foreign direct investment: A panel data study for the OECD countries.
- Arita, S., & Tanaka, K. (2013). FDI and investment barriers in developing economies (No. 431). Institute of Developing Economies, Japan External Trade Organization (JETRO).
- Ates, G., Ates, M.S., Canpolat Gokce, E., Toktas, D., (2022). Dilemmas and challenges in the transformation of free zones: global trade prospects. PressAcademia Procedia (PAP), 15, 6-9.
- Balaratnasingam, C., An, D., Sakurada, Y., Lee, C. S., Lee, A. Y., McAllister, I. L., ... & Yu, D. Y. (2018). Comparisons between histology and optical coherence tomography angiography of the periarterial capillary-free zone. American journal of ophthalmology, 189, 55-64.
- Bao, T., Dai, Y., & Liu, S. (2020). Trade Liberalization and Trade and Capital Flows: Evidence from China Pilot Free Trade Zones. Available at SSRN 3534587, Retrieved 2022, May 02, <http://dx.doi.org/10.2139/ssrn.3534587>.
- Bayat, Rooh Allah and Askari, Mohammad Amin. (2014). Investigating the factors affecting the flow of foreign direct investment in Afghanistan. Islamic World Political Studies Quarterly, 4 (13), 113-11.
- Behrouzi Mafarozlu, Waqif; Soltani, Alireza and Mirzaei, Massoud. (2014). Investigating internal obstacles and limitations of foreign investment in Iran (field study of 300 foreign investment projects covered by the investment law). Economic Research and Policy Quarterly, 23 (74), 193-233.
- Biglieri, E., & Prati, G. (Eds.). (2014). Encyclopedia of Public International Law. Elsevier.
- Binkhamis, M. (2016). Barriers and threats to Foreign Direct Investment (FDI) in Saudi Arabia: A study of regulatory, political and economic factors.
- Dhrifi, A. (2015). Foreign direct investment, technological innovation and economic growth: empirical evidence using simultaneous equations model. International Review of Economics, 62(4), 381-400.
- Dudangi, Mohammad. (2015). Factors affecting the attraction of domestic and foreign investment in Iran. Economic Growth and Development Research, 6(23), 131-147.
- Gallagher, K.; Ocampo, Z.; Ming, Y., 2014, Capital Account Liberalization in China: A Cautionary Tale, A Global Economic Initiative policy brief, Issue 2.
- Gharaibeh, A. M. O. (2015). The determinants of foreign direct investment-empirical evidence from Bahrain. International Journal of Business and Social Science, 6(8), 94-106.
- Grubel, H. G. (1982). Towards a theory of free economic zones. Weltwirtschaftliches Archiv, 118(1), 39.

- Hosseini, Seyyed Yacoub and Safari, Maliha. (2013). Prioritization of investment obstacles in Pars energy special economic zone using fuzzy hierarchical analysis technique (FAHP). International conference of accounting, economics and financial management, Tehran, Artakhe knowledge center company.
- Howard-Payne, L. (2016). Glaser or Strauss? Considerations for selecting a grounded theory study. *South African Journal of Psychology*, 46(1), 50-62.
- Hunady, J., & Orviska, M. (2014). Determinants of foreign direct investment in EU countries-do corporate taxes really matter ?. *Procedia Economics and Finance*, 12, 243-250.
- Jafarpur Nasir neighborhood, Nasir. (1374). Investigating domestic investment barriers in the special economic zone. Master's thesis, Faculty of Science, University of Tehran.
- Jahankhani, Ali and Parsian, Ali. (1384). Investment management and securities evaluation. Publications of Faculty of Management, University of Tehran, Tehran.
- Jamali, Mehdi. (1376). Chabahar Free Zone and its role in the export development of the country. Master's thesis, Faculty of Administrative Sciences and Business Management, University of Tehran.
- Janami, Qasim. (2018). Challenges of rules and regulations of port special economic zones. *Maritime Transport Industry*, 5(4), 87-97
- Jenkins, M. (2005). Economic and social effects of export processing zones in Costa Rica. Geneva: ILO.
- Jones, C. P. (2007). Investments: analysis and management. John Wiley & Sons.
- Karimikia, Asma and Moghadam, Mohammad. (2011). Investigating investment attraction factors in Arvand Free Zone. *Economic magazine-monthly review of economic issues and policies*, 12(6), 28-5
- Kariuki, C. (2015). The determinants of foreign direct investment in the African Union. *Journal of Economics, Business and Management*, 3(3), 346-351.
- Kashani, Mojtaba; Nowrozi, Mohammad Hossein and Kalhorian, Reza. (1390). Micro and macroeconomics (special management field). Sanseh and Danesh Publishing House, Tehran.
- Kazemi, Azam; Beck, Majeed; Hadian, Elham and Hakimi, Fatemeh. (2012). Identifying and prioritizing the effective factors in attracting foreign direct investment using the TOPSIS technique. *Financial and Economic Policy Quarterly*, 1 (4), 45-72.
- Keeley, A. R., & Ikeda, Y. (2017). Determinants of foreign direct investment in wind energy in developing countries. *Journal of Cleaner Production*, 161, 1451-1458.
- Khalili Chamhini, Javad and Jahangiri, Ali. (2013). Theoretical comparison of value creation models in the organization. Conference on change management in organizations with a behavioral science approach, Tehran.
- Khattaby, Sanaz; Kamijani, Akbar; Mohammadi, Taimur and Memarnejad, Abbas. (2016). Effective factors in attracting foreign direct investment in Mena region. *Economic Modeling Quarterly*, 11(1), 63-75.
- Khurdiar, Sina; Hahit Shahrashvani, Mehdi; And the truth of the city, Maryam. (2018). Creating value based on levels of investment opportunities. *Financial accounting and auditing research (Financial accounting and auditing research)*, 11(42), 179-201.
- Kotler, P., & Armstrong, G. (2015). Principles of marketing-global edition.
- Kotler, P., Armstrong, G. & Marc Oliver, O. (2017). Principles of marketing. Pearson Education. 17th Edition. <http://thuvienso.bvu.edu.vn/handle/TVDHBRVT/19533>.
- Lajordi, Massoud; Danaei, Abolfazl; Zargar, Sayyed Mohammad and Heydarieh, Sayyed Abdullah. (2018). Meta-innovative framework of value creation process. *Strategic Management Studies Quarterly*, 10(37), 123-83.
- Le Hoang, B. H. (2015). Factors Affecting Foreign Direct Investment in Thanh Hoa Province. *VNU Journal of Science: Economics and Business*, 31 (2), 26- 37.
- Mahmoudi, Nahid. (2014). Ranking of effective obstacles in attracting foreign direct investment in Hormozgan province with AHP technique. The first international conference on industrial engineering, management and accounting, Alborz Research Institute, Applied Scientific University of Iran Informatics Development.
- Mirbagheri Heir, Mirnaser and Selahvarzi, Maitham. (2015). Obstacles to attract investment in the urban area (case study: Lorestan province). *Scientific-Research Journal of Economics and Urban Management*, 5(1), 101-114.
- Nahidi, Mohammadreza; Azar Kasab; Asghar, Mohammad Nejad, Javad; and Ali Mohammadi Asl, Ibrahim. (1390). Factors affecting investment attraction in Aras Free Zone and their prioritization

- based on hierarchical analysis process. *Journal of Financial Engineering and Securities Management*. Number nine.
- Okereke, E., & Ebulison, N. (2016). Determinants of Foreign Direct Investment Inflows in Nigeria: An Empirical Analysis (1970-2011). Available at SSRN 2756975.
- Osano, H. M., & Koine, P. W. (2016). Role of foreign direct investment on technology transfer and economic growth in Kenya: a case of the energy sector. *Journal of Innovation and Entrepreneurship*, 5(1), 1-25.
- Rafati, Mohammadreza (translator). (1369). Socioeconomic effects of multinational companies in export processing areas. Tehran: Ministry of Commerce, Institute of Business Studies and Research, 15-16.
- Rashnoudi, Asghar; Soltani, Morteza; Kordnaji, Asdaleh and Hamidizadeh, Ali. (2018). Identifying and explaining the key success factors of the competitiveness of commercial-industrial free zones at the international level based on the grounded theory method. *Scientific-research journal of oceanography*, 10 (38), 111-122.
- Rizvani, Ibrahim and Rizvani, Maryam. (2018). Familiarity with free trade and special economic zones. Editor: Faezeh Vaezzadeh, first edition, Nesl Roshan Publishing House, Tehran.
- Roknaddin Eftekhari, A., Vojdani Tehrani, H., & Ali Razini, E. (2009). [Evaluation & prioritization of Iranian free trade zones using MADM Method (Persian)]. *The Journal of Spatial Planning*, 13(2), 142-95.
- Sarparast. A, Akhmadeev.R., (2022). Identifying and Ranking the Factors of the Foreign Investment in the Development of Iran's Free Trade Zones Using MCDM Approach. *Journal of Applied Research on Industrial Engineering*, Vol. 9, No. 4 384-394.
- Shahsawari, Mohsen; Shabannejad, Reza and Shabanzadeh, Mehdi. (2016). Identifying and prioritizing the factors affecting the attraction of foreign investment in the industry sector of Qazvin province. *Management and Accounting Studies Quarterly*, 2 (3), 316-309.
- Strong, R. A. (2007). Practical investment management. Thomson/South-Western
- Tagvi, Mehdi and Mohammadi, Hossein. (1388). The impact of investment infrastructure on Iran's economic growth. *Economic Journal*, 9(1 (series 32)), 15-42.
- Tampakoudis, I. A., Subeniotis, D. N., Kroustalis, I. G., & Skouloudakis, M. I. (2017). Determinants of foreign direct investment in middle-income countries: New middle-income trap evidence. *Mediterranean Journal of Social Sciences*, 8(1), 58-58.
- UNCTAD. (2019). www.unctad.org.
- Villaverde, J., & Maza, A. (2015). The determinants of inward foreign direct investment: Evidence from the European regions. *International business review*, 24(2), 209-223.
- Waters, J. J. (2013). Achieving World Trade Organization compliance for export processing zones while maintaining economic competitiveness for developing countries. *Duke Law Journal*, 63(2), 481-524.
- Xuegong, S., Liyan, G., & Zheng, Z. (2013). Market entry barriers for foreign direct investment and private investors: Lessons from China's electricity market. *Energy strategy reviews*, 2(2), 169-175.
- Yuan, J. D., & Eden, L. (1992). Export processing zones in Asia: A comparative study. *Asian survey*, 32(11), 1026-1045.
- Zaker Choy Fard, Yahya and Sadeghi, Mohammad. (2019). Legal-economic analysis of obstacles to foreign investment in Iran's free zones. *Iranian and International Comparative Legal Research*, 13(47), 211-233.
- Zeng, D. Z. (2015). Global Experiences with Special Economic Zones.
- Zeng, D. Z. (2015). Global experiences with special economic zones: Focus on China and Africa. World Bank Policy Research Working Paper, (7240).